

การศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี

นางภัสตินดา กุลแก้ว

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2558

A Study of Self-Discipline Behaviors of Preschool Children
at Wat Huay Thonglang School in Saraburi Province

Mrs. Patsanida Kulkaew

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Curriculum and Instruction

School of Educational Studies

Sukhothai Thammathirat Open University

2015

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี
ชื่อและนามสกุล นางภัสณิดา กุลแก้ว
แขนงวิชา หลักสูตรและการสอน
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อรุณี หรดาล

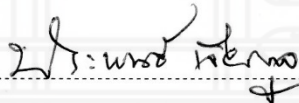
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2559

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

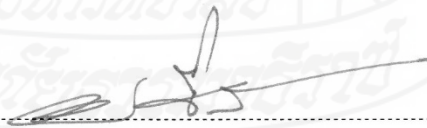
..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. อรุณี หรดาล)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ เจียรกุล)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรณพ จินะวัฒน์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดห้วย
ทองกลาง จังหวัดสระบุรี

ผู้ศึกษา นางภัสสินดา กุลแก้ว **รหัสนักศึกษา** 2542101650 **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
(หลักสูตรและการสอน) **อาจารย์ที่ปรึกษา** รองศาสตราจารย์ ดร. อรุณี หรดาล **ปีการศึกษา** 2558

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็ก
ปฐมวัยดังกล่าว ระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง

กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 15 คน ที่ศึกษา
อยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี ได้มา
โดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็ก
ปฐมวัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ และการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) พฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ที่เด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดห้วย
ทองกลาง แสดงออกเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ พฤติกรรมด้านการควบคุมตนเอง คิดเป็นร้อย
ละ 34.23 รองลงมาคือ พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 34.11 และพฤติกรรมการ
ตรงต่อเวลา คิดเป็นร้อยละ 31.65 และ (2) เด็กปฐมวัยเพศชายและเด็กปฐมวัยเพศหญิงมีพฤติกรรม
การมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบ และด้านการตรงต่อเวลาไม่แตกต่างกัน แต่เด็กปฐมวัยเพศ
หญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเองสูงกว่าพฤติกรรมดังกล่าวของเด็กปฐมวัย
เพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ พฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง เด็กปฐมวัย

Independent Study title: A Study of Self-Discipline Behaviors of Preschool Children at Wat Huay Thonglang School in Saraburi Province

Author: Mrs. Patsanida Kulkaew; **ID:** 2542101650;

Degree: Master of Education (Curriculum and Instruction);

Independent Study advisor: Dr. Arunee Horadal, Associate Professor;

Academic year: 2015

Abstract

The objectives of this research were to study self-discipline behaviors of preschool children at Wat Huay Thonglang School in Saraburi province and to compare self-discipline behaviors of male and female preschool children in the school.

The sample comprised 15 preschool children, 5 - 6 years old, who were studying at the second kindergarten level in the second semester of the 2015 academic year at Wat Huay Thonglang School in Saraburi province, obtained by cluster sampling. The employed research instrument was a self-discipline behavior observation form. Statistics employed for data analysis were the percentage and chi square test.

The research findings showed that (1) the self-discipline behaviors shown by preschool children as ranked from top to bottom comprised self-control behaviors (34.23 per cent), responsible behaviors (34.11 per cent) and punctuality behaviors (31.63 per cent) respectively; and (2) the male and female preschool children did not differ significantly in the responsibility and punctuality aspects of self-discipline behaviors; however, female preschool children's self-control behaviors were significantly higher than the counterpart behaviors of male preschool children at the .05 level.

Keywords: Self-discipline behavior, Preschool children

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี ฉบับนี้ลุล่วงได้ ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อรุณี หรดาล อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และติดตามการดำเนินงานการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้อย่างใกล้ชิด นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ นายสนิทศักดิ์ ผาผาย ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 นางสาวสุจิตรา จรรยา ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสะแกราบ และนางสรินยา นาคะพงศ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลบ้านผือพิทยาภูมิ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขอขอบพระคุณ นางดัสสนี สังข์วงษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดห้วยทองกลาง คณะครูและนักเรียนทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณาจารย์สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนนักศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

ภัสณิดา กุลแก้ว

เมษายน 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่ได้รับ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมมีวินัยในตนเอง	6
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตพฤติกรรม	24
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	41
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล	44
การวิเคราะห์ข้อมูล	44
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	46
ตอนที่ 1 ลักษณะพฤติกรรมกรรมมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย	47
ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมมีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง	51
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	56
สรุปการวิจัย	56
อภิปรายผล	57
ข้อเสนอแนะ	59

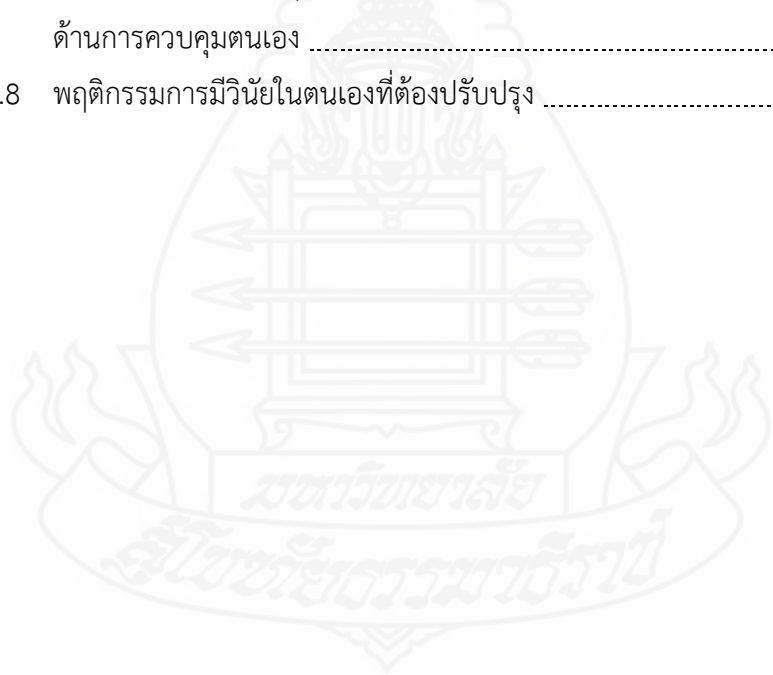
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	61
ภาคผนวก	67
ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	68
ข หนังสือขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย.....	70
ค คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย.....	72
ง แบบประเมินแบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย.....	78
ประวัติผู้ศึกษา	81

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1	สังเคราะห์พฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย 42
ตารางที่ 4.1	พฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย แยกตามรายองค์ประกอบ 47
ตารางที่ 4.2	ลักษณะพฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการควบคุมตนเอง 48
ตารางที่ 4.3	ลักษณะพฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านความรับผิดชอบ 49
ตารางที่ 4.4	ลักษณะพฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการตรงต่อเวลา 50
ตารางที่ 4.5	ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง ด้านความรับผิดชอบ 51
ตารางที่ 4.6	ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง ด้านการตรงต่อเวลา 52
ตารางที่ 4.7	ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง ด้านการควบคุมตนเอง 53
ตารางที่ 4.8	พฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองที่ต้องปรับปรุง 54

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี เป็นระยะรากฐานของการพัฒนาการเรียนรู้ที่จะหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การตระหนักและให้ความสำคัญกับคุณภาพการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมศักยภาพของเด็กในช่วงนี้ จึงเป็นเรื่องของผู้เกี่ยวข้องกับผู้เด็กทุกคนที่จะร่วมกันพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาเด็กซึ่งจะเติบโตใหญ่เป็นอนาคตของชาติ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กเป็นองค์รวม โดยเฉพาะด้านจริยธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นในการเตรียมความพร้อมให้เด็กตามธรรมชาติและพัฒนาเด็กเต็มตามศักยภาพ ในบรรยากาศการเรียนรู้ที่เล่นที่มีกระบวนการสอดคล้องกับพัฒนาการเด็ก (รุ่ง แก้วแดง, 2543, น. 1) ซึ่งการวางรากฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะวินัยในตนเองให้แก่เด็กปฐมวัยมีความจำเป็นยิ่งขึ้นในสังคมอนาคตที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เนื่องจากปัญหาของวินัยในสังคมไทยอยู่ในขั้นรุนแรงและน่าเป็นห่วง คนไทยขาดวินัยในตนเอง ฝ่าฝืนกฎจนเกิดอุบัติเหตุ ขาดประชุม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นจุดเริ่มต้นของอันตราย ทั้งปัญหายาเสพติด การมั่วสุมทางเพศ การทำร้ายร่างกายกัน การคอร์รัปชัน ความเห็นแก่ตัว (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2542 อ้างถึงใน กมลจันทร์ ชื่นฤทธิ์, 2550) ประสบการณ์ที่เด็กวัยนี้ได้รับจะส่งผลต่อบุคลิกภาพและนิสัยพื้นฐานเมื่อโตขึ้น ดังนั้นการมีวินัยในตนเองจึงต้องเกิดจากการวางรากฐานมาตั้งแต่แรกเกิด ด้วยการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้คุณค่าของการบังคับควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมที่ดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข (Freud, 1974 อ้างถึงใน ประยุทธ์ ไทยธานี, 2550, น. 20)

ความมีวินัยในตนเองของเด็กสามารถพัฒนาได้ตั้งแต่ช่วงปฐมวัย โดยอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ดังที่ นิลุบล สิริธูป (2549, น. 2) กล่าวไว้ว่า ความมีวินัยในตนเองและความรับผิดชอบเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ เด็กมักได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวและโรงเรียนด้านความมีวินัย ความประพฤติ ค่านิยม ซึ่งเด็กส่วนมากใช้เวลาวันหนึ่งๆ อยู่ในโรงเรียนเกือบเท่าหรือเท่ากับเวลาที่เด็กอยู่บ้าน ดังนั้น โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู โดยเฉพาะการฝึกวินัยและความรับผิดชอบให้เด็ก ได้เรียนรู้คุณค่าของการบังคับควบคุมพฤติกรรม

ของตนเอง ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมที่ดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

วินัยในตนเองเป็นกระบวนการค่อยเป็นค่อยไปอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้อื่น ตั้งแต่เยาว์วัย เด็กจะพัฒนาการบังคับตนเองได้ โดยได้รับการแนะนำให้เข้าใจบทบาททางสังคมและจากการดูแบบและเลียนแบบอย่างปฏิบัติกัน เด็กสามารถตระหนักถึงความจำเป็นในการทำตามสังคม เด็กจะได้รับความรู้มีใช้จากผู้ใหญ่นั้น แต่ได้รับจากเพื่อนด้วย ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงปฐมวัยมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความพร้อมในการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ตลอดจนบุคลิกภาพต่าง ๆ ต้องมีการอบรมสั่งสอนต่อเนื่องอย่างเหมาะสมจึงจะเกิดคุณธรรมหรือความดีได้ (วิทยา นาควัชระ, 2544, น. 86) การมีวินัยในตนเองที่เด็กได้รับประสบการณ์และเรียนรู้ในช่วงนี้ มีผลต่อรากฐานที่สำคัญต่อบุคลิกภาพและพื้นฐานของนิสัยเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ดังที่ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542, น. 80) กล่าวว่า เด็กวัยนี้ง่ายต่อการปลูกฝังพฤติกรรม และเรียนรู้สิ่งต่างๆ วินัยในตนเองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย การมีวินัยในตนเองที่ดี เปรียบได้กับการสร้างเกราะป้องกันอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยการหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดทำผิดทางสังคมและสร้างความมั่นใจให้กับเด็กได้ว่าจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญและจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 มีเป้าหมายพัฒนาเด็กและคนไทยทุกคนให้มีวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมความเป็นไทย รัฐสิทธิหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม

ปัจจุบันได้มีผู้ศึกษาองค์ประกอบของวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยไว้หลายด้าน เช่น การมีวินัยในตนเอง ด้านระเบียบวินัย การเข้าแถว การเก็บและรักษาของใช้ และการตรงต่อเวลา (เรจินา จันท์เพ็ญ, 2548) ด้านการควบคุมตน การรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา (ศิรินันท์ ลักขิตานนท์, 2550) ด้านความรับผิดชอบ การดูแลควบคุมตนเอง การมีเหตุผล (เพ็ญศรี แสนภา, 2552) ด้านการตั้งใจเรียน การแต่งกาย การเข้าแถว และการตรงต่อเวลา (ทัศนียา บัวภา, 2554) จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า ปัญหาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ ได้แก่ ด้านการรับผิดชอบต่อด้านการควบคุมตนเอง และด้านการตรงต่อเวลา แต่ยังไม่มีการศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยเพศชายและเพศหญิงว่ามีวินัยในตนเองที่แตกต่างกันหรือไม่ ทั้งนี้ ธรรมชาติ ลักษณะ พฤติกรรมการเล่น และการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ที่มีลูกเพศชายและเพศหญิงที่มีความแตกต่างกัน อาจมีผลต่อวินัยในตนเองของเด็กได้

การปลูกฝังให้เด็กมีพื้นฐานของการมีวินัยในตนเองที่ดีนั้น ครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของเด็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาวินัยในตนเอง ปรับตัว รับผิดชอบในงานที่ปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลดีต่อตัวเด็กในอนาคต ด้วยการจัดกิจกรรมในลักษณะต่างๆ เช่น กิจกรรมในวงกลม การเล่นเกม ฯลฯ (พัชตรีวิภา บุญมาก, 2553)

การใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (เรจินา จันท์เพ็ญ, 2548) การจัดกิจกรรมเล่านิทานตามกระดานการของคอล์ป (ยุณีย์ กอนพ่วง, วิไลย์ เอมพรหม, สรัลยา คงหนองลาน, 2551) การจัดกิจกรรมโดยใช้ฐานการเรียนรู้ (อวยพร ศรีสมบัติ, 2553) การจัดประสบการณ์แบบโครงการ (สีบศักดิ์ น้อยดัด, 2555) และการจัดประสบการณ์แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน (สรินยา นาคะพงศ์, 2556) จากผลการวิจัยที่กล่าวมา พบว่า การจัดกิจกรรมดังกล่าวสามารถช่วยพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยได้ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของวินัยในตนเอง และบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนในระดับปฐมวัย ที่ต้องปลูกฝังและสร้างเสริมวินัยในตนเองให้แก่เด็กปฐมวัย และในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนอยู่ในโรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาวินัยในตนเองให้เด็กปฐมวัยในโรงเรียนวัดห้วยทองกลางต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยดังกล่าว ระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง

3. ขอบเขตของการวิจัย

- 3.1 ประชากร ที่ใช้ในการศึกษา คือ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี
- 3.2 เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ คือ พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย 3 ด้าน คือด้านความรับผิดชอบ ด้านการตรงต่อเวลา และด้านการควบคุมตนเอง
- 3.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ทำการสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ในช่วงกิจกรรมการเล่นเสรี วันละ 50 นาที สัปดาห์ละ 5 วัน เป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์
- 3.4 ตัวแปรที่ศึกษา คือ พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี

4.2 การมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย หมายถึง การที่เด็กแสดงออกถึงการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม หรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมตามเงื่อนไข กติกา ข้อตกลงของกลุ่มด้วยตนเองโดยไม่มีใครบังคับ กระทำด้วยความพึงพอใจและรู้จักหน้าที่ของตนเองโดยเกิดความสำนึกในด้านต่างๆ ที่ดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของเด็กที่มีความตั้งใจทำงาน ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง จัดเก็บและดูแลรักษาของเล่นของใช้ของตนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย ทำกิจกรรมโดยไม่มีใครบังคับ เล่นของเล่นด้วยความระมัดระวัง ปฏิบัติตามกติกาข้อตกลง และการรู้จักช่วยเหลือตนเอง

4.2.2 ด้านการตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในการร่วมกิจกรรมตามกฎเกณฑ์เวลาที่กำหนด ทำกิจกรรมตามขั้นตอนในเวลาที่กำหนดได้ หยุดทำกิจกรรมและเก็บของทันที เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณหมดเวลา ไม่ต่อรองขอยืดเวลาการทำกิจกรรม

4.2.3 ด้านการควบคุมตนเอง หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกทางด้านอารมณ์ การกระทำมีมารยาททางสังคม ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม รู้จักการรอคอยตามลำดับก่อนหลัง ขออนุญาตก่อนเข้าและออกจากห้อง การควบคุมอารมณ์ของตนเองขณะทำกิจกรรม ไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง ไม่แย่งของเล่นกับเพื่อน เอื้อเฟื้อแบ่งปัน สามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

5. ประโยชน์ที่ได้รับ

5.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนวัดห้วยทองกลาง

5.2 ได้ข้อมูลอันเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยต่อไป

5.3 ได้แนวทางสำหรับการสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในสถานการณ์อื่นๆ

5.4 ได้สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยให้แก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัด
ห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง
  - 1.1 ความหมายของการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
  - 1.2 ความสำคัญของการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
  - 1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
  - 1.4 คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยที่มีวินัยในตนเอง
  - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย
  - 2.1 ความหมายและความสำคัญของการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย
  - 2.2 ประเภทของการสังเกตพฤติกรรม
  - 2.3 หลักการและกระบวนการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย
  - 2.4 บทบาทครูในการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย
  - 2.5 รูปแบบของการสังเกตพฤติกรรม
  - 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเอง

1.1 ความหมายของการมีวินัยในตนเอง

การมีวินัยในตนเองเป็นความสามารถในการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายความมีวินัยในตนเองไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537, น. 10) ให้ความหมายของวินัยในตนเองว่า หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยการตัดสินใจและเลือกกระทำตามข้อตกลงโดยสมัครใจ เพื่อแก้ปัญหาของตนและส่วนรวม เพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกัน

กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ (2547, น.19) ให้ความหมายของการมีวินัยในตนเองว่า หมายถึงความสามารถของบุคคลในการใช้ความคิด ความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผลสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนได้อย่างเหมาะสม โดยตระหนักถึงคุณค่าในการปฏิบัติ เป็นการกระทำโดยสมัครใจไม่มีการบังคับ

ต้องจิตต์ จิตดี (2547, น. 29) ได้กล่าวว่าการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย หมายถึงการที่เด็กสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปในลักษณะที่สังคมยอมรับและเกิดความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่ดีในด้านต่างๆได้แก่

1. ความรับผิดชอบหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของความตั้งใจทำงานหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายการดูแลเก็บรักษาของใช้ของตนเองและส่วนรวมให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยรวมทั้งการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบข้อตกลงของห้องเรียน
2. การรู้จักเวลาหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของการปฏิบัติกิจกรรมได้ตามเวลาที่กำหนดการฟังสัญญาณรวมทั้งการปฏิบัติตนได้เหมาะสมในช่วงเวลาของกิจกรรม
3. ความอดทนอดกลั้นหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของการรอคอยการควบคุมอารมณ์ตนเองในการทำกิจกรรมความพากเพียรพยายามทำสิ่งที่ยากจนสำเร็จ
4. ความเชื่อมั่นในตนเองหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของการกล้าแสดงออกทั้งความคิดเห็นและท่าทางรวมถึงความพยายามในการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง
5. ความเป็นผู้นำผู้ตามหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การแสดงความคิดเห็นรับฟังความคิดเห็นการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือจากเพื่อนตลอดจนความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รู้จักแบ่งปัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546, น.10) ได้กล่าวถึงการมีวินัยในตนเองว่า เป็นการรู้จักควบคุมอารมณ์ไม่ให้ไหลล้นไปโดยการปราศจากการควบคุม การรักษาความเชื่อตรงมั่นคงอย่างมีหลักการ การรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ การรู้จักผ่อนปรนไม่ซึ่งตั้งในการปรับตัวให้ได้กับการเปลี่ยนแปลง การรู้จักรับนวัตกรรมความคิดแนวทางและข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ

สุทธิพงษ์ เพ็ชรดี (2538 อ้างถึงใน กุลชา ศิริเฉลิมพงศ์, 2544, น.14) ให้ความหมายของการมีวินัยในตนเองว่าหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้ โดยเกิดจากการสำนึกขึ้นมาเอง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นผลทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคต และจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและสิทธิของผู้อื่น

ศศิรินทร์ นิลจันทร์ (2547, น. 4) ให้ความหมายการมีวินัยในตนเองว่า หมายถึง การกระทำและการแสดงออกของเด็กที่สามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลงร่วมกันด้วยความเต็มใจโดยไม่มีการบังคับ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ความรับผิดชอบหมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกที่สามารถปฏิบัติตามกติกาข้อตกลงในการเล่นและการทำกิจกรรม ยอมรับผลของการทำของตนเอง สามารถจัดเก็บของเล่นและทำกิจกรรมจนเสร็จโดยไม่มีใครบังคับ รู้จักช่วยเหลือตนเอง

2. ความซื่อตรง ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออกด้วยการขออนุญาตก่อนนำของเล่น อุปกรณ์ออกไปเล่นนอกห้อง ไม่นำของเล่นที่เป็นสมบัติส่วนรวมไปเป็นของตนเอง บอกเมื่อเห็นเพื่อนนำของเล่นอุปกรณ์ออกจากห้อง รู้จักลำดับก่อน-หลัง เมื่อพบเห็นของเล่นอุปกรณ์สิ่งของหล่นอยู่ที่ไม่ใช่ของตนเองสามารถนำส่งคืน

3. การตรงต่อเวลา ได้แก่ พฤติกรรมการแสดงออกตามกฎเกณฑ์ เวลาที่กำหนด ทำกิจกรรมและเล่นตามขั้นตอนในเวลาที่กำหนดได้ เมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา หยุดทำกิจกรรมและเลิกเล่นทันที เก็บของเล่นทันทีที่เลิกเล่นตามเวลาที่กำหนด และไม่ต่อรองขอยืดเวลาการเล่น

4. การควบคุมตนเอง ได้แก่ พฤติกรรมการแสดงออกทางด้านอารมณ์ การกระทำมารยาททางสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อตนเองและผู้อื่น โดยไม่แย่งของเล่นจากเพื่อน จนกว่าจะถึงโอกาสของตน (รอคอย อดทน) รู้จักขออนุญาตก่อนเข้าและออกจากห้อง รู้จักถอดรองเท้าก่อนเข้าห้อง จัดวางรองเท้าได้เรียบร้อย และไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดังแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรบกวนผู้อื่น

ศุภลักษณ์ ศรีดอกไม้ (2551, น. 19) ให้ความหมายวินัยในตนเองว่า หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมของตนเองในการแสดงออกมาเกิดจากการเรียนรู้และสำนึกตระถึงคุณค่าของตน ซึ่งมีได้เกิดจากการถูกบังคับจากอำนาจภายนอก

ณัฐธีรา สมบูรณ์ (2552, น. 6) ให้ความหมายของการมีวินัยในตนเองว่า การที่เด็กสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลงร่วมกันด้วยความเต็มใจโดยไม่มีใครบังคับ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของการแสดงออก แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกที่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันของห้องเรียน มีความตั้งใจในการเล่นและการทำกิจกรรมจนเสร็จโดยไม่มีใครบังคับ

รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักใช้ของใช้ เล่นของเล่นอย่างระมัดระวัง ไม่ทิ้งขว้างหรือทำลายของ

2. การตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในการปฏิบัติกิจกรรมได้ตามเกณฑ์ เวลาที่กำหนด การฟังสัญญาณ รวมทั้งการปฏิบัติตนได้เหมาะสมในช่วงเวลาของกิจกรรม
3. การควบคุมตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านอารมณ์ การกระทำมารยาททางสังคม ปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม รู้จักการอดทนรอคอยในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ไม่แย่งของเล่นจากเพื่อน ควบคุมอารมณ์ตนเองในการทำกิจกรรม สามารถเล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้

ฉันทนา ศรีภักดี (2555, น.4) ให้ความหมายของการมีวินัยในตนเองว่า หมายถึง การกระทำที่เด็กแสดงออกอย่างเหมาะสมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมตามเงื่อนไข กติกา ข้อตกลงร่วมกันด้วยความเต็มใจ โดยไม่มีผู้ใดบังคับ กระทำด้วยความพึงพอใจของตนเอง ได้แก่

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกด้วยการกระทำที่มีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ ปฏิบัติตามข้อตกลงและกติกากการเล่น รู้จักช่วยเหลือตนเองในการเล่นร่วมกับผู้อื่น และช่วยกันเก็บอุปกรณ์การเล่นเข้าที่เมื่อเล่นเสร็จแล้ว
2. การควบคุมตนเอง หมายถึง การแสดงออกด้วยการกระทำที่เหมาะสมกับเวลาเหมาะสมกับเหตุการณ์และปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม เล่นหรือทำกิจกรรมตามลำดับ ก่อน-หลัง ไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกัน ไม่แย่งสิ่งของผู้อื่นไม่เอาเปรียบผู้อื่น เล่นและทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด
3. การยอมรับผู้อื่น หมายถึง การแสดงออกด้วยการกระทำที่ยอมรับความช่วยเหลือ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นและร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน
4. การตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกในการร่วมกิจกรรมการเล่นตรงตามกฎเกณฑ์เวลาที่กำหนด เล่นตามขั้นตอนในเวลาที่กำหนด เมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา หยุดเล่นทันที และไม่ต่อรองขอยืดเวลาในการเล่นต่อ

จากความหมายของการมีวินัยในตนเองข้างต้น สรุปได้ว่า การมีวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในกฎระเบียบของสังคม ด้วยความสำนึกที่ดี โดยไม่มีใครบังคับควบคุม

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความหมายของการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยว่า หมายถึง การที่เด็กแสดงออกในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆได้อย่างเหมาะสมตามเงื่อนไขกติกาคข้อตกลงของกลุ่มด้วยตนเองโดยไม่มีใครบังคับกระทำด้วยความพึงพอใจและรู้จักหน้าที่ของตนเองโดยเกิดความรู้สึกในด้านต่างๆที่ดี

1.2 ความสำคัญของการมีวินัยในตนเอง

วินัยในตนเองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก การมีวินัยในตนเองนอกจากจะส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต ได้รับการยอมรับ นับถือ ชื่นชมจากบุคคลอื่นๆ ที่รู้จักแล้วยังส่งผลให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติ มีความสงบสุขเจริญก้าวหน้า เป็นสังคมที่มีคุณภาพ ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการมีวินัยในตนเองไว้ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2533อ้างถึงใน อวยพรศรีสมบัติ, 2553, น. 22) วินัยในตนเองเป็นหัวใจของการแสดงออกซึ่งคุณธรรม เนื่องจากสามารถควบคุมตนเองได้ สามารถกระทำความดีด้วยตนเองและมีความกังวลเมื่อกระทำสิ่งไม่ถูกต้องซึ่งจะช่วยยับยั้งและป้องกันไม่ให้เกิดความผิด

สมยศ พุทธนิมิตต์ (2533, น. 20) การสร้างวินัยในตนเองให้กับเยาวชน ซึ่งจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคตเป็นสิ่งที่สำคัญมาก และเป็นหน้าที่ของครูในการสร้างเสริมและปลูกฝังวินัยในตนเองให้เกิดแก่นักเรียนของตน วินัยในตนเองเป็นรูปแบบของความประพฤติวินัยย่อมมีความสัมพันธ์กับการสอน การอบรม และสภาพแวดล้อม เพราะการอบรมและบรรยากาศแห่งสังคมและสภาพของชุมชนเป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ

กรมวิชาการ (2537, น. 10) อธิบายถึงความสำคัญของวินัยในตนเองว่าเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบ การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การรอคอย การแก้ปัญหาของส่วนรวมสามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง โดยใช้หลักการของเหตุผล โดยไม่ต้องให้ผู้อื่นมาควบคุมบังคับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของบุคคลและส่วนรวม จึงควรส่งเสริมวินัยในตนเอง และการส่งเสริมวินัยในตนเองจะช่วยให้มีความสามารถ ดังต่อไปนี้

1. ด้านสติปัญญาช่วยให้รู้จักคิดหาเหตุผล ตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง
2. ด้านสังคมอารมณ์และจิตใจ ช่วยให้กล้าคิดกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ

เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักการแบ่งปัน รู้จักการรอคอย

กุลชา ศิรเฉลิมพงศ์ (2544, น.18) กล่าวว่า คุณค่าของวินัยช่วยให้กลุ่มคนหรือสังคมต่างๆ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียนกัน และเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี เนื่องจากทุกคนกระทำการสิ่งที่ดีสมควรรับ เข้าใจผู้อื่น สำนึกตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงมีความรับผิดชอบต่อ เสียสละ ซึ่งช่วยให้การพัฒนาประเทศเป็นไปตามจุดหมาย

ณัฐธีรา สมบูรณ์ (2552, น.9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความมีวินัยในตนเองว่าการมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพเด็ก ทำให้ความสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นที่ยอมรับของสังคม

เพ็ญศรี แสนภา (2552, น.11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความมีวินัยในตนเองว่า การมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพเด็ก ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและสังคมจะอยู่ได้ด้วยดีด้วยความสงบสุข เมื่อรู้จักเคารพกฎกติกา ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้

ฉันทนา ศรีภักดี (2555, น. 16) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความมีวินัยในตนเองว่า ความมีวินัยในตนเองเป็นสิ่งสำคัญ เป็นปัจจัยในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ช่วยทำให้สังคมมีความสุข และเป็นระเบียบเรียบร้อย คนที่มีพฤติกรรมที่ติงามประพฤติตนได้เหมาะสมกับสถานการณ์ของส่วนรวม และปฏิบัติให้เกิดความเคยชินในการอยู่ร่วมกันในสังคมก็จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองและพัฒนาประเทศ

จากความสำคัญของความมีวินัยในตนเองดังกล่าว สรุปได้ว่า การมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญ เป็นพื้นฐานของพฤติกรรม บุคลิกภาพของเด็ก ที่สำคัญคือความรับผิดชอบ การเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นที่ยอมรับของสังคม

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีวินัยในตนเอง

การมีวินัยในตนเองเป็นคุณสมบัติสำคัญที่บุคคลควรมี เพราะผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมีจริยธรรม ประพฤติอย่างมีเหตุผล การศึกษาทฤษฎีว่าด้วยการเกิดวินัยในตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้ แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยดังนี้

1.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีวินัยในตนเอง

1) ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือความมีวินัยในตนเองของเพค และ แฮวิกเฮสต์ (Peck and Havighurst 2005 อ้างถึงใน เรจินา จันท์เพ็ญ, 2548, น. 37)

เพค และแฮวิกเฮสต์เชื่อว่าการควบคุมของอีโก้ (Ego-control) และการควบคุมของซูเปอร์อีโก้ (Super Ego-control) ร่วมกันช่วยทำให้เกิดความต้องการแสดงพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผล นักทฤษฎีทั้งสองนั้นเห็นว่าพลังควบคุมของอีโก้และซูเปอร์อีโก้ในระดับที่ไม่เท่ากัน อันเนื่องมาจากการได้รับความรู้ทางจริยศึกษาที่ทำให้ทราบถึงผลที่จะเกิดจากการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ในแต่ละบุคคลมีระดับไม่เท่ากัน ดังนั้น นักทฤษฎีทั้งสองจึงได้จำแนกลักษณะของบุคคลออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้คือ

(1) พวกปราศจากจริยธรรม (Amoral Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้และซูเปอร์อีโก้ที่น้อยมาก โดยบุคคลจะเป็นผู้ที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและเห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว โดยที่ไม่เรียนรู้ที่จะให้แก่ผู้อื่น เป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้และจะกระทำการต่างๆ อย่างไม่ไตร่ตรอง บุคคลประเภทนี้ควบคุมความเห็นแก่ตัวของตนเองและเป็นผู้ที่ขาดความมีวินัยในตนเองเองหรือมีน้อยมาก

(2) พวกเขาแต่ได้ (Expedient Person) หมายถึงบุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้ต่ำ แต่พลังควบคุมซูเปอร์อีโก้มีมากขึ้น ก็จัดอยู่ในประเภทปานกลางค่อนข้างน้อย บุคคลประเภทนี้จะยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และกระทำทุกอย่างเพื่อความพอใจและผลได้ของตนเอง เป็นคนที่ไม่จริงจังจะยอมอยู่ใต้การควบคุมของผู้มีอำนาจ ถ้าจะทำให้เขาได้รับผลที่ต้องการได้ เป็นผู้ที่มีความมีวินัยในตนเองน้อย ลักษณะนี้จะปรากฏตั้งแต่วัยเด็กตอนต้น และในคนบางประเภทจะติดตัวไปจนตลอดชีวิต

(3) พวกเขาคล้อยตาม (Conforming Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้ต่ำเหมือนคน 2 ประเภทแรก แต่มีพลังควบคุมของซูเปอร์อีโก้มากกว่า คือ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก คนพวกนี้จะยึดพวกพ้องเป็นหลัก และคล้อยตามผู้อื่นโดยไม่ต้องไตร่ตรอง บุคคลประเภทนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของสังคมและกลุ่ม เป็นที่มีวินัยในตนเองในระดับปานกลาง แต่ไม่แน่นอน

(4) พวกเขาตั้งใจจริงแต่ขาดเหตุผล (Irrational Conscientious Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้ในระดับปานกลาง แต่มีพลังควบคุมซูเปอร์อีโก้มาก จนเป็นผู้ที่ยอมรับกฎเกณฑ์และค่านิยมทางสังคมเข้าไปเป็นลักษณะของตนเอง จะเป็นผู้ที่ทำตามกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างยึดมั่นและมีศรัทธา เป็นผู้ที่ถูกควบคุม โดยค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองค่อนข้างมาก แต่ยังไม่สมบูรณ์ บุคคลประเภทนี้จะทำตามกฎอย่างเคร่งครัด โดยเห็นว่ากฎเกณฑ์นั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ แม้จะก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้อื่นก็ไม่สนใจ บุคคลประเภทนี้จะเป็นหลักของชุมชน เพราะมีความมั่นคงในความเชื่อและการกระทำ คนอื่นเห็นได้ง่าย แต่ขาดความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผลของคนประเภทนี้จึงเป็นคนประเภทที่ไม่สมบูรณ์ทางจริยธรรม

(5) พวกเขาเห็นแก่ผู้อื่นอย่างมีเหตุผล (Rational Altruistic Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมอีโก้มาก และพลังควบคุมซูเปอร์อีโก้ก็มากด้วย จนเกิดความสมดุลระหว่างการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคมและความสมเหตุสมผลโดยเห็นแก่ผู้อื่นทั่วไปเป็นหลัก บุคคลประเภทนี้ มีความสามารถควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผล มีได้ตกอยู่ในอิทธิพลของกลุ่มสังคมหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของกฎเกณฑ์อย่างปราศจากเหตุผล จะเป็นผู้ที่ตระหนักถึงผลของการกระทำของตนต่อผู้อื่น ก่อนจะทำอะไรต้องพิจารณาอย่างมีเหตุผลเพื่อผู้อื่นพร้อมที่จะร่วมมือกับสังคม มีความรับผิดชอบและให้ความเคารพเพื่อนมนุษย์โดยทั่วไป มีความต้องการที่จะเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม บุคคลประเภทนี้มีไม่มากนัก ในแต่ละสังคม แต่นักทฤษฎีทั้งสองเชื่อว่าเป็นบุคลิกภาพที่พัฒนาถึงขีดสูงสุดของมนุษย์

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget, 1932 อ้างถึงใน อวยพรศรีสมบัติ, 2553, น. 22)

เพียเจท์ (Piaget) ได้ศึกษาจริยธรรมของเด็กจากการสังเกตการเล่นเกมที่โดยอธิบายว่าจริยธรรมแฝงอยู่ในกฎเกณฑ์ต่างๆ ทุกชนิด และการเล่นเกมที่ต่างกันของเด็ก จะต้องมีการเล่นที่ต่างกัน ที่เป็นระบบซับซ้อนแอบแฝงในการเล่นนั้น เพียเจท์ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้จากการศึกษา สรุปได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรม 2 ขั้นที่เป็นพื้นฐาน คือ

(1) การฝึกหัดตามกฎเกณฑ์เป็นช่วงอายุก่อน 8 ปี ระยะเวลาเด็กต้องยึดกฎเกณฑ์ภายนอก ครู พ่อแม่ ผู้ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กกฎเกณฑ์มีลักษณะตายตัว เด็กจะไม่คำนึงถึงแรงจูงใจต่าง ๆ หรือเหตุผลของการกระทำโดยแบ่งได้เป็น 4 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 เด็กพยายามทำตาม เลียนแบบอย่างคนอื่น เพราะเด็กยังไม่รู้จักกฎเกณฑ์

ขั้นที่ 2 เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง พฤติกรรมจะเกิดจากตนเอง รวมทั้งการทำตามอย่างของคนอื่นที่เล่นเป็น การเล่นจะมุ่งเอาชนะ

ขั้นที่ 3 เด็กเกิดการร่วมมือในระหว่างผู้เล่น ความสนใจอยู่ที่การเล่นตามกฎเกณฑ์ไม่มุ่งเอาชนะ

ขั้นที่ 4 เด็กนอกจากจะมีการร่วมมือในการเล่นตามกฎแล้ว ยังทำตามกฎเกณฑ์ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบเฉพาะตนเอง

เพียเจท์ กล่าวว่า การที่เด็กพัฒนาจากการรับกฎเกณฑ์ที่ตายตัวจากอิทธิพลภายนอกมาเป็นกฎเกณฑ์ของตนเองได้ เนื่องจากพัฒนาการทางสติปัญญา ความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อน และอายุ

(2) ความสำนึกในกฎเกณฑ์ เด็กเริ่มมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ระยะเวลาพัฒนาการทางจริยธรรมเริ่มก้าวไปสู่ระดับที่มีความคิดเป็นของตนเองในลักษณะของการคิดถึงคุณธรรม คิดถึงเหตุผลของการกระทำ

3) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523, น.29-31) ได้สรุปทฤษฎีของโคลเบอร์กว่าได้นำแนวคิดของเพียเจท์ มาศึกษาต่อและพบว่ามนุษย์มีพัฒนาการทางจริยธรรมมากขึ้นกว่าที่เพียเจท์ระบุไว้ โคลเบอร์กได้แบ่งประเภทของความคิดทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ ในแต่ละระดับแบ่งเป็นขั้นย่อยๆ ระดับละ 2 ขั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional) อายุ 2-10 ปี

ขั้นที่ 1 เด็กยึดเหตุผลจากการลงโทษ และการอนุโลมตามที่มีอำนาจเหนือกว่าอย่างโต้เถียงไม่ได้ การกำหนดว่า สิ่งใดดี หรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับผลที่ตามมาทางกาย โดยไม่เกี่ยวกับความหมายหรือคุณค่าของมนุษยชาติ

ขั้นที่ 2 การกระทำที่ถูกต้องประกอบด้วยการกระทำซึ่งตนเองพอใจ และบางครั้งบางคราวก็ทำให้ผู้อื่นพอใจด้วย มีพื้นฐานของความยุติธรรม การตอบแทนและการแบ่งปันส่วนเท่ากัน แต่เด็กยังตีความหมายของพื้นฐานเหล่านี้ออกมาในแง่ของผลทางกายและการปฏิบัติทางกาย เช่น “ถ้าเธอทำฉันจะทำเธอบ้าง” กล่าวคือ เป็นการตอบแทน หรือการแลกเปลี่ยน ซึ่งมีขึ้นเกิดจากความซื่อสัตย์ กตัญญู หรือยุติธรรม

(2) ระดับตามเกณฑ์ (Conventional) อายุ 10-16 ปี

ขั้นที่ 3 เด็กพยายามทำตัวเป็น “เด็กดี” คือพฤติกรรมต่างที่สังคมเห็นว่าดี เด็กจะมีภาพพจน์ของพฤติกรรมเหล่านั้นและพยายามปฏิบัติตาม เริ่มให้ความสำคัญกับการตัดสินพฤติกรรมโดยพิจารณาจากเจตนา (Intention) ของผู้กระทำ เช่นกล่าวว่า “เขาเป็นเด็กดี” เป็นต้น เด็กจะพยายามประพฤติปฏิบัติสิ่งต่างๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับว่าเขาเป็น “เด็กดี”

ขั้นที่ 4 บุคคลจะยึดถือและเคารพต่อผู้บังคับบัญชา กฎที่แน่นอนและยึดถือระเบียบของสังคม พฤติกรรมที่ถูกต้องประกอบด้วยการทำหน้าที่ของตนเอง เคารพต่อผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามระเบียบวินัยทางสังคม ถือว่าบุคคลจะได้รับการยกย่องเนื่องจากปฏิบัติหน้าที่

(3) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post conventional) อายุ 16 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 5 บุคคลยึดถือสังคมปัญญา (Social Contract) โดยทั่วไป กฎหมายมักจะตีความหมายออกมาในแง่ของสิทธิทั่วไป และในแง่ของมาตรฐานซึ่งสังคมโดยส่วนรวมเห็นพ้องต้องกัน แต่พร้อมกันนั้นก็เน้นความเป็นไปได้ของการแก้ไขกฎหมายในแง่การพิจารณาอย่างมีเหตุผล เพื่อประโยชน์อันพึงได้รับของสังคมมากกว่าที่จะยึดถือกฎหมายอย่างเคร่งครัดแบบขั้นที่ 4

ขั้นที่ 6 บุคคลมีการตัดสินใจตามมโนธรรม และการเลือกกฎเกณฑ์ศีลธรรมด้วยตนเอง ตามความเข้าใจเชิงตรรกะ ความเป็นสากล และมีความคงที่สม่ำเสมอ กฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นนามธรรม มิใช่รูปธรรมแบบบัญญัติ 10 ประการ (Ten Commandments) เป็นกฎที่มีความยุติธรรม การตอบแทนแลกเปลี่ยน หรือความร่วมมือ และความเสมอภาคของสิทธิ มนุษยธรรม เป็นสากล และเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นคนในแต่ละบุคคลด้วย

4) ทฤษฎีพัฒนาการทางจิต-เพศของฟรอยด์

ซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigmund Freud, 1856-1939) อ้างถึงใน ประยุทธ์ ไไทยธานี, 2550, น. 20-24) จิตแพทย์ชาวออสเตรียและนักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ที่มีชื่อเสียงมากโดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า บุคลิกภาพของมนุษย์พัฒนามาจากแรงขับพื้นฐาน 3 ประการคือ แรงขับที่จะดำรงอยู่ (Survival Drive) แรงขับที่จะทำลาย (Aggressive Drive)

และแรงขับทางเพศ (Sex Drive) ระดับของจิต เป็นการจำแนกระดับความรู้ตัวของบุคคลในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ โดยจำแนกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

(1) จิตรู้สำนึก (Conscious) เป็นความรู้ตัวขณะแสดงพฤติกรรม เช่น การเริ่มหัดขับขีรถยนต์ การตอบโต้กับบุคคลอื่นในเรื่องที่มีความสำคัญสูง เป็นต้น

(2) จิตกึ่งรู้สำนึก (Subconscious) เป็นการแสดงพฤติกรรมที่กำกวมระหว่างความรู้ตัวสลับเปลี่ยนกับความรู้ตัวเช่น การทำพฤติกรรมตามความเคยชิน ทำพฤติกรรมตามขั้นตอน ผีฝนจนมีความชำนาญ เป็นต้น

(3) จิตใต้สำนึก (Unconscious) เป็นความรู้ตัวแต่เป็นรากฐานผลักดันพฤติกรรมในบางครั้งจิตระดับนี้อาจปรากฏเป็นความฝันต่างๆ ที่เรื่องนั้นๆ บุคคลนั้นไม่ได้คิดคำนึงถึงตามปกติบางกรณีบุคคลอาจได้รับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมบางอย่างแล้วนึกขึ้นได้ก็มีพรอยด์เปรียบเทียบระดับของจิตกับก้อนน้ำแข็งที่ลอยน้ำซึ่งทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น กล่าวคือ ก้อนน้ำแข็งที่ลอยน้ำ จะมีส่วนที่อยู่เหนือน้ำส่วนที่ปรึ่มผิวน้ำ และส่วนที่อยู่ใต้น้ำอันเปรียบเสมือนจิต 3 ระดับโดยจิตระดับที่สามนั้นจะโผล่ผิวน้ำได้ก็ต่อเมื่อมีลมหรือมีคลื่นที่รุนแรงเท่านั้นพรอยด์เชื่อว่าจิตใต้สำนึกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในชีวิตของบุคคลในแต่ละวันมากและแรงขับทางเพศก็อยู่เบื้องหลังของอิทธิพลนี้ด้วย

สัญชาตญาณ (Instinct) เป็นพฤติกรรมที่เป็นไปเองโดยธรรมชาติของแต่ละชนิดของอินทรีย์ไม่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ นักจิตวิทยาหลายคนอธิบายสิ่งนี้ไว้ในรูปของปฏิกิริยาสะท้อน (Reflexive Action) พฤติกรรมที่เป็นสัญชาตญาณมีมากมายแต่มีบางพฤติกรรมที่เราคิดว่าเป็นการเรียนรู้ เช่นการว่ายน้ำซึ่งเป็นสัญชาตญาณ เพียงแต่ที่บางคนว่ายน้ำไม่เป็นเพราะเลย “ระยะวิกฤต (Critical Period)” สำหรับการว่ายน้ำไป (คือช่วงที่ควรจะได้ว่ายน้ำกลับไม่มีโอกาส จนเวลาผ่านพ้นระยะวิกฤตไปแล้วสัญชาตญาณนี้จึงหายไปด้วย) พรอยด์แบ่งสัญชาตญาณไว้เป็น 2 กลุ่ม คือ (1) สัญชาตญาณแห่งการมีชีวิต (Live Instinct) เป็นพฤติกรรมการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต เช่นการหาปัจจัยเพื่อยังชีพ การหนีห่างจากภัยอันตราย เป็นต้น (2) สัญชาตญาณแห่งความตาย (Dead Instinct) เป็นพฤติกรรมที่ส่งผลต่อหายนะของชีวิต เช่น การฆ่าตัวตาย (เพียงแค่นี้ก็มีความผิดกรรมนี้แล้ว) การมุ่งร้ายต่อศัตรูหรือความอยากรู้ อยากเห็นต่อความพินาศย่อยยับ เป็นต้น สัญชาตญาณทั้งสองกลุ่มนี้มีอิทธิพลผลักดันพฤติกรรมของมนุษย์อยู่ตลอดเวลาและมีโอกาสสลับเปลี่ยนไปจากกลุ่มหนึ่งไปเป็นอีกกลุ่มหนึ่งในทันทีทันใด

โครงสร้างแห่งบุคลิกภาพ (Personality Structure) หรือบางครั้งเรียกโครงสร้างแห่งจิตทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมุมมองว่าเน้นพฤติกรรมภายนอกหรือภายใน คำว่า “บุคลิกภาพ” หมายถึง ผลรวมของพฤติกรรมที่ปรากฏต่อการรับรู้ของผู้อื่นและมีลักษณะค่อนข้างถาวร พรอยด์เชื่อว่าบุคลิกภาพมีโครงสร้างที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

(1) อิด (Id) เป็นส่วนที่กระตุ้นความต้องการของบุคคลและบงการการตอบสนองความต้องการตามหลักแห่งความพึงพอใจ (Pleasure Principle) คือคำนึงความพึงพอใจของตนเองเป็นใหญ่โดยไม่คำนึงว่าผู้อื่นจะเดือดร้อนหรือไม่การตอบสนองความต้องการแบบนี้ถือว่าเป็นคนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติเพราะสัตว์อื่นๆ ก็ล้วนกระทำแบบนี้ โดยมีต้องพึงพาการอบรมสั่งสอน

(2) อีโก้ (Ego) เป็นส่วนที่กระตุ้นให้บุคคลตอบสนองความต้องการที่เกิดจากอิดโดยไม่ให้อิดบงการการตอบสนอง อีโก้จะตอบสนองตามหลักแห่งความเป็นจริง (Reality Principle) คือคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมนระหว่างตนเองกับผู้อื่นการตอบสนองความต้องการแบบนี้ถือว่าเป็นอยู่ในระดับเกณฑ์ปกติของคนทั่วไปเพราะคนเราอาจจะต้องสูญเสียความพอใจไปบ้างเพื่อผู้อื่นจะได้ไม่เดือดร้อน

(3) ซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นส่วนที่บงการการตอบสนองความต้องการของอิดโดยคำนึงถึงหลักแห่งมโนธรรม (Moral Principle) คือคำนึงถึงประโยชน์สุขของผู้อื่น แต่ตนเองอาจทุกข์ก็ได้ถือว่าเป็นการตอบสนองความต้องการในระดับสูงกว่าเกณฑ์ปกติของคนทั่วไปโดยทั่วไปความต้องการของบุคคลเกิดจากอิดเท่านั้นโดยมีแรงขับทางเพศและสัญชาตญาณปะปนอยู่ด้วยส่วนการตอบสนองความต้องการนั้นอีโก้จะเป็นส่วนปฏิบัติการในสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น แต่จะได้รับอิทธิพลจากอิด ซูเปอร์อีโก้ หรืออีโก้เองซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความคิดของบุคคลในขณะนั้นขึ้นพัฒนาการทางจิต-เพศ

พรอยด์อธิบายว่า แรงขับทางเพศ เป็นพลังที่เรียกว่า“ลิวบิโด (Libido)” ซึ่งจะไปกระตุ้นร่างกายของบุคคลตามตำแหน่งต่างๆ ตามช่วงอายุเมื่อลิวบิโดไปกระตุ้นบริเวณใด บริเวณนั้นจะเกิดภาวะเครียด (Tension) บุคคลจำเป็นต้องหาวิธีการลดภาวะเครียดหากลดภาวะเครียดได้ก็เป็นปกติแต่ถ้าลดภาวะเครียดไม่สำเร็จจะเกิดภาวะติดค้าง (Fixation) นั่นคือบุคคลนั้นจะเก็บซ่อนความต้องการที่จะแสดงพฤติกรรมลดภาวะเครียดนั้นๆเอาไว้ในจิตใต้สำนึก เพื่อที่จะนำมาแสดงออกในภายหลังเมื่อมีโอกาสพัฒนาการทางจิต-เพศ 5 ขั้นตอน มีดังนี้

(1) ขั้นปาก (Oral Stage) (แรกเกิด-1 ปี) ลิวบิโดไปกระตุ้นบริเวณปากการดูดจึงเป็นการลดภาวะเครียดของเด็ก แต่เด็กบางคนอาจเกิดภาวะติดค้างได้ซึ่งอาจเนื่องจากการหย่านมด้วยวิธีการรุนแรง การมีน้องเร็วการที่มารดามีภารกิจมาก เป็นต้นเมื่อบุคคลนี้เติบโตขึ้นก็อาจมีพฤติกรรมชอบกินเหล้า สูบบุหรี่ กินจุบจิบจู้จี้ขี้บ่น เป็นต้น

(2) ขั้นทวารหนัก (Anal Stage) (อายุ 1-2 ปี) ลิวบิโดไปกระตุ้นที่ทวารหนักการกักและการปล่อยอุจจาระ จึงเป็นการลดภาวะเครียดของเด็กแต่ถ้าผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูใช้วิธีการเข้มงวดในการฝึกวินัยในการขับถ่ายเด็กจะเกิดภาวะติดค้าง เมื่อโตขึ้นอาจมีนิสัยเผด็จการหรือไม่มีความพอดีในเรื่องความสะอาดและการใช้จ่าย

(3) ขั้นอวัยวะเพศ (Phallic Stage) (อายุ 3-5 ปี) ลิบิโดไปกระตุ้นบริเวณอวัยวะเพศทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเด็กเริ่มสนใจความแตกต่างระหว่างเพศจึงทำให้ชอบจับต้องอวัยวะเพศเล่น เป็นการลดภาวะเครียดแต่ผู้ใหญ่มักใช้ค่านิยมของตนไปตัดสินพฤติกรรมของเด็กว่าไม่เหมาะสมซึ่งเป็นการขัดขวางการลดภาวะเครียดของเด็ก ทำให้เด็กเกิดภาวะติดค้างเมื่อโตขึ้นเด็กก็อาจจะชอบแสดงออกในเรื่องเพศ ชอบพูดจาสองแง่สองง่ามหรือให้ความสนใจต่อเรื่องเพศมากเป็นพิเศษ

ในขั้นนี้มีสิ่งสำคัญเกิดขึ้นคือ เด็กชายเกิดปมโอดิปุส (Oedipus Complex) และเด็กหญิงจะเกิดปมอีเลคตรา (Electra Complex) ซึ่งหมายถึงความรู้สึกของเด็กชายที่รักและติดแม่ เด็กหญิงจะรักและติดพ่อและเด็กชายจะเลียนแบบพ่อเพื่อให้เป็นที่รักของแม่ส่วนเด็กหญิงจะเลียนแบบแม่เพื่อให้เป็นที่รักของพ่ออันส่งผลให้เริ่มมีบุคลิกภาพสอดคล้องกับเพศของตน

(1) ขั้นพัก (Latency Stage) (อายุ 6-12 ปี) ขั้นนี้ถือได้ว่าเป็นการพักแต่มิใช่ว่าไม่มีการกระตุ้นของลิบิโดแต่พฤติกรรมทางเพศเป็นไปอย่างสะเปะสะปะไม่อยู่ที่บริเวณใดบริเวณหนึ่งโดยเฉพาะจึงไม่มีภาวะติดค้าง

(2) ขั้นเพศ (Genital Stage) (อายุ 13-20 ปี) เป็นช่วงวัยรุ่นลิบิโดจะไปกระตุ้นบริเวณอวัยวะเพศ และเป็นไปอย่างมี “วุฒิภาวะทางเพศ” กล่าวคือ พร้อมต่อการสืบพันธุ์การลดภาวะเครียดจึงเป็นการบำบัดความใคร่ด้วยตนเอง (Masturbation) ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางสังคมยังไม่เอื้อต่อการให้บุคคลในวัยนี้มีคูครองต่างๆ ที่มีความต้องการทางการสืบพันธุ์สูงมาก พรอยด์อธิบายว่า ช่วงแรกเกิด-5 ปี เป็นระยะวิกฤต (Critical Original Period) ของชีวิตมนุษย์ เป็นระยะปูพื้นฐานของบุคคลในทุกๆ ด้านถ้าผ่านช่วงนี้ไปแล้ว ถึงแม้จะชดเชยมากเพียงใดก็ไม่สามารถทดแทนกันได้และหากเกิดประสบการณ์รุนแรงฝังใจ (Traumatic Experience) ในช่วงนี้ก็ส่งผลต่อชีวิตที่เหลืออยู่ของบุคคลนั้นตลอดไปเช่นกัน เช่นหากเคยตกจากที่สูงในช่วงนี้ก็อาจทำให้กลัวความสูงมากกว่าคนทั่วไป เป็นต้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางจิต-เพศนี้ทำให้พ่อแม่หรือครูรู้ว่าควรจะมีปฏิบัติกับเด็กแต่ละวัยอย่างไรเพื่อไม่ให้เกิดภาวะติดค้างและตระหนักถึงความสำคัญกับช่วงชีวิต 5 ปีแรกของเด็กให้มาก

5) ทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับการมีวินัยในตนเอง

(1) ทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตนเองของเมาเรอร์ (Mowrer, 1950 อ้างถึงใน สุรีย์ มุกตอกไม้, 2550, น.16) การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น นักจิตวิทยาทั้งหลายเชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา สิ่งที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูอันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น ซึ่งเมาเรอร์ได้อธิบายว่าทารกหรือเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดูตน โดยที่

การเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของเด็กทารกหรือเด็กนี้จะเกิดขึ้นหลายระดับและหลายขั้นตอนดังต่อไปนี้

ก. บุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของทารกหรือเด็ก คือ บิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดู ซึ่งเป็นผู้ที่มาบำบัดความต้องการของทารก เช่น ทิวก็ได้ดื่มนม ร้อนก็ได้อาบน้ำ ยุงกัตก็มีผู้ปัดให้ ฯลฯ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบาย พอใจ และมีความสุข ความรู้สึกของทารกนี้จะรุนแรงมาก และติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้น การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกสบายพอใจและมีความสุขนั้น สิ่งที่เกิดควบคู่กับเหตุการณ์อยู่เสมอทุกครั้งก็คือ การปรากฏตัวของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูในขณะที่มาปรนนิบัติเด็ก การบำบัดความต้องการของตนกับบิดามารดานั้นจะต้องเกิดจากการเรียนรู้เช่นนั้น โดยที่ความสุข ความพอใจ ที่ได้รับการบำบัดต้องมาก่อน ถ้าไม่มีเหตุการณ์เช่นนี้ในเด็ก เช่น เมื่อทิวก็ไม่ได้กิน หรือเมื่อกินนมไม่ทิว เด็กก็จะไม่เกิดความพอใจ เด็กก็จะไม่มีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูตน นั่นก็คือ บุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้เริ่มแรกของทารกหรือเด็ก ก็คือผู้เลี้ยงดู ซึ่งอาจจะจะเป็นบิดามารดาหรือผู้อื่นก็ได้

ข. ความรักและความผูกพันของเด็กนำเด็กไปสู่การปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนหรือการเลียนแบบผู้ที่ตนรักและพอใจ กล่าวคือ จากความรักและความพอใจของเด็กที่มีต่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู จึงทำให้เมื่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูมีการอบรมสั่งสอนเด็ก หรือมีการกระทำ หรือพูดจาอย่างไร เด็กก็จะเกิดการทำตาม หรือเลียนแบบคำพูด หรือการกระทำของเด็กเช่นนี้ จะทำให้เขาเกิดความสุข ความพอใจได้เอง อันเป็นลักษณะการให้รางวัลและชมเชยตนเอง ไม่ได้หวังผลจากภายนอก ในการเลียนแบบผู้เลี้ยงดูตนของเด็กจะทำทั้งในทางที่ดีและในทางที่ไม่ดีเท่าๆ กัน ตราบเท่าที่ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักและพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นผู้เลี้ยงดูสูบบุหรี่เสมอ เมื่อเด็กสูบบุหรี่บ้างก็จะมีมีความสุขความพอใจ เพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรัก ตนพอใจมาก่อน ความสามารถในการให้รางวัลตนเองนี้ เมารอร์เชื่อว่าเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงการบรรลุวุฒิภาวะทางจิตของบุคคลนั้น โดยจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่อายุประมาณ 8-10 ขวบ และจะพัฒนาไปจนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิตสมบูรณ์ จึงเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะควบคุมตนให้ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผลในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในการโต้ตอบเมื่อเกิดความคับข้องใจ เมื่อเกิดความกลัว ในการมีความรักและมีอารมณ์ต่าง ๆ ฯลฯ ส่วนผู้ที่ขาดวินัยในตนเองหรือขาดการควบคุมตนเองก็เพราะไม่ได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่วัยทารก จึงกลายเป็นบุคคลที่ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำและกลายเป็นผู้ทำผิดกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอ ในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรเรื้อรังหมดโอกาสที่จะแก้ไข และวิทยา มานะวานิชเจริญ (2558, ตุลาคม 11) นักจิตวิทยา ได้ศึกษาอิทธิพลจากการรับรู้ (Cognitive influence) ที่เปลี่ยนแปลงไป ระหว่างการเจริญเติบโตของเด็ก รวมทั้งปริศนาของการแยก (Segregate) กลุ่มเด็กตามเพศและของเล่นที่ชอบ

พบว่า ทารกรับรู้ว่า มี 2 เพศก่อนจะพูดได้เสียอีก เมื่ออายุ 9 เดือน ทารกส่วนใหญ่สามารถแยกใบหน้าของเพศชายจากใบหน้าของเพศหญิง และจับคู่ใบหน้าแม่กับเสียงผู้หญิงเมื่ออายุได้ 2 - 3 ขวบ เด็กวัยเตาะแตะ (Toddler) สามารถเรียกตัวเองว่าเป็นชายหรือหญิง แต่ต้องรอจนกว่า จะมีอายุได้ 4 - 5 ขวบจึงจะสามารถพัฒนาความสามารถของ “อัตลักษณ์ทางเพศ” (Sex identity) ซึ่งเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเองว่าเป็นชายหรือหญิง ไม่ว่าจะแต่งตัวหรือประพฤติตนอย่างไร เขาจะเข้าใจว่า สิ่งที่เกิดกับชายและเด็กหญิงทำให้ได้สะท้อนถึงเพศของเขาเสมอไป อาทิ เด็กชายที่ไว้ผมยาวก็ยังคงเป็นเพศชาย และเด็กหญิงที่ปิ่นตันไม้ (คล่องแคล่ว) ก็ยังเป็นเพศหญิง

เมื่ออายุ 3 ขวบ เด็กจะรับรู้ความคาดหวัง (Expectation) ของบทบาททางเพศที่เกี่ยวข้องกับนาฬิกาของเล่น เสื้อผ้าอาหาร เกมและเครื่องมือจากอายุ 4 ถึง 5 ปี เด็กจะพัฒนาความคิดที่ชัดเจนในเรื่องอาชีพต้นแบบปฏิบัติ (Stereotype) ของชายและหญิง เมื่ออายุ 5 ปี เป็นต้นไป เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับความคิด ความคาดหวังและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาททางเพศ ในหลายๆ ครอบครัว พ่อแม่คาดหวังให้ลูกชายประพฤติและปฏิบัติแตกต่างจากลูกสาว สิ่งที่พ่อแม่คาดหวังมีอิทธิพลต่อ “อัตลักษณ์ทางเพศ” ของเด็ก ตามทฤษฎี “บทบาทสังคม” (Social role) ซึ่งต่อยอดอิทธิพลของกระบวนการ “การรับรู้ทางสังคม” (Social cognitive) ต่อวิธีการที่เราแปลความหมาย (Interpret) จัดระเบียบ และใช้ข้อมูล (Information) เมื่อประยุกต์ใช้กับ “บทบาททางเพศ” ทฤษฎีนี้ ระบุว่า พ่อแม่ ครูและญาติมิตร ต่างคาดหวัง สนองตอบ (Respond) และให้รางวัล (Reward) ความประพฤติที่ต่างกันระหว่างเด็กชายกับเด็กหญิง ตัวอย่างเช่นต้นแบบปฏิบัติของบทบาททางเพศชาย ได้แก่ การควบคุม (Control) การครอบงำ (Dominance) และพึ่งพาตนเอง (Independence) สอดคล้องกับผลการวิจัยพบว่า เด็กชายมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ และด้านการตรงต่อเวลา มากกว่าเด็กหญิง ในขณะที่แบบอย่างของบทบาททางเพศหญิง ได้แก่ ความรู้สึกหวั่นไหว (Sensitivity) การฟูมฟัก (Nurture) และความกังวล (Concern) เด็กหญิงจะเชื่อฟังและทำตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่มากกว่าเด็กชาย สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าเด็กหญิงควบคุมตนเองได้มากกว่าเด็กชาย

ความแตกต่างระหว่างเพศ ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากพ่อแม่ที่สนองตอบ และให้รางวัลพฤติกรรมที่ต่างกันของเด็กชาย-หญิง อาทิพ่อแม่ซื้อเครื่องบินและรถเด็กเล่นให้ลูกชาย แต่ซื้อตุ๊กตาและเฟอร์นิเจอร์เด็ก ให้ลูกสาว ในการเล่นกับลูกชายพ่อมักเป็นต้นแบบปฏิบัติของลักษณะแข็งกร้าว (Aggressive) และยืนกราน (Assertive) ส่วนในการเล่นกับลูกสาว แม่ก็เป็นแบบอย่างของอุปนิสัยอ่อนโยน (Gentle) และเปิดเผย (Expressive) ดังนั้น พ่อแม่จะส่งเสริมหรือไม่สนับสนุน พฤติกรรมแบบใดๆ ขึ้นอยู่กับว่าพฤติกรรมนั้นๆ สอดคล้องกับบทบาททางเพศของเด็กชาย-หญิงตามประเพณีปฏิบัติหรือไม่

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า การเกิดวินัยในตนเองจนเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะทางจิตนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการเลี้ยงดูในวัยทารกให้มีความสุข ความอบอุ่นและให้การสั่งสอนหรือการให้แบบอย่างที่ดีงาม จึงจะมีการพัฒนามาเป็นลักษณะที่เด่นชัดในจิตสำนึกของบุคคลนั้น และกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องมีเหตุมีผล

(2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาของแบนดูรา (Bandura)

ณรุทธ์ สุทธิจิตต์ (2541, น. 84-86) กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม โดยกล่าวว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบกายของมนุษย์ โดยทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อกันและกันเสมอ การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) สิ่งแวดล้อมนี้อาจหมายถึงมนุษย์ด้วยกันเอง เช่น ผู้สอนเป็นตัวแบบสำหรับผู้เรียน ในกระบวนการเรียนการสอน หรืออาจหมายถึงสิ่งอื่นๆ ได้ทั้งสิ้น เช่น วิทยุ หนังสือ หรือสิ่งอื่นๆ ที่มีบทบาทเป็นตัวแบบ ในขณะที่ผู้เรียนสังเกต ฝึมอง หรือรับรู้ ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการเรียน การถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการหนึ่งในทฤษฎีนี้

แบนดูรากล่าวว่า การกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสังเกต ประกอบด้วย กระบวนการย่อย 4 กระบวนการ (ปณิตา นิรมล, 2546 อ้างถึงใน สรินยา นาคพงศ์, 2556, น. 50) ดังต่อไปนี้

(1) กระบวนการใส่ใจ (Attention Process) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนของแม่แบบและผู้สังเกต โดยในลักษณะของแม่แบบ ควรจะมีความน่าดึงดูดใจ มีความคล้ายคลึงทั้งเพศ วัย สถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของผู้สังเกต ลักษณะของการนำเสนอแม่แบบ ควรจะเสนอจากพฤติกรรมง่ายไปหายาก การกระทำมีความชัดเจนเป็นลำดับขั้นตอน

(2) กระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายใน เพื่อเอื้อให้ข้อมูลที่ถูกแปลงอยู่ในรูปสัญลักษณ์ ถูกจัดเก็บเข้าสู่ระบบความจำที่จำได้ง่ายขึ้น ดังนั้น การจะเพิ่มคุณภาพของการเก็บจำ ควรกระทำเมื่อผู้สังเกตได้ข้อมูลแล้ว ได้มีโอกาสทบทวน ซักซ้อมความคิดและการกระทำ

(3) กระบวนการทำ (Production Process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตแปลงสัญลักษณ์ที่เก็บจำออกมาเป็นการกระทำ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สังเกตแสดงการกระทำออกมา แล้วได้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อนำไปสู่การแก้ไข เพื่อความถูกต้องของพฤติกรรม

(4) กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) เป็นกระบวนการของสิ่งล่อใจภายนอก ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมจับต้องอยู่ในรูปของวัตถุ สิ่งของ การยอมรับของสังคม ชื่อเสียงเกียรติยศ หรืออาจเป็นสิ่งล่อใจของตนเองในรูปแบบของการประเมินตนเอง การเปรียบเทียบกับมาตรฐานของสังคมและมาตรฐานภายในตนเอง

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของตัวแบบมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เด็กเลียนแบบทัศนคติและการกระทำส่วนใหญ่จากผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบกาย ในสถานการณ์ทางสังคมทั้งดีและไม่ดี เกิดขึ้นได้จากการสังเกตหรือเลียนแบบ ทั้งตัวแบบในชีวิตจริงและตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ โดยผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการกระทำ และกระบวนการจูงใจ

1.4 คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยที่มีวินัยในตนเอง

คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยที่มีวินัยในตนเองโดยทั่วไปมีลักษณะที่หลากหลาย เป็นลักษณะที่สังคมยอมรับ สนใจและเอาใจใส่สังคม รู้กาลเทศะ เช่น ความรับผิดชอบ ความอดทนอดกลั้น ความตรงต่อเวลา การควบคุมตนเอง ความซื่อสัตย์ ความเชื่อมั่นในตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น รู้จักเสียสละ การยอมรับผู้อื่น มีระเบียบปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม มีความเป็นผู้นำ และมีความอดทนขยันหมั่นเพียร กรมวิชาการ (2537อ้างถึงใน กัญระญา รุ่งเรือง, 2545, น.15) กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ (2547) ณัฐธีรา สมบูรณ์ (2555, น. 6) ฉันทนา ศรีภักดี (2555, น. 4) ต้องจิตต์ จิตดี (2547, น. 29) กล่าวถึงคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยที่มีวินัยในตนเอง ในทำนองเดียวกันดังนี้

1.4.1 มีความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง มีความแน่ใจ หรือมั่นใจในความสามารถของตนเองว่า จะกระทำการต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล และเชื่อว่าการจะประสบผลสำเร็จได้ตามที่บุคคลนั้นตั้งใจไว้เป็นผลจากความสามารถ ทักษะหรือการกระทำของตนเอง

1.4.2 มีความเป็นผู้นำ หมายถึง สามารถนำ ชักจูง แก้ปัญหาและดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่กำหนด และรับผิดชอบต่อกลุ่มได้

1.4.3 มีความรับผิดชอบ หมายถึง มีความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ได้กระทำแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

1.4.4 มีความตรงต่อเวลา รู้จักกาลเทศะ หมายถึง ทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ตรงต่อเวลา หรือให้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดได้ ตลอดจนรู้ว่าจะประพฤติอย่างไรให้เหมาะสมกับเวลาและโอกาส

1.4.5 เคารพสิทธิของผู้อื่น หมายถึง ไม่ประพฤติปฏิบัติก้าวก่ายหรือล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น

1.4.6 มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม หมายถึง ประพฤติโดยไม่ขัดกับกฎ ข้อบังคับของสังคมทั่วไป รวมทั้งปฏิบัติตามระเบียบที่สังคมกำหนดไว้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

1.4.7 มีลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง สามารถอดใจรอผลที่เกิดขึ้นในอนาคตที่ดีกว่าในปัจจุบัน

1.4.8 มีความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง มีลักษณะของพฤติกรรมหรือความรู้สึกของบุคคลที่คิดและกระทำดังนี้คือ ไม่หลอกหลวงตนเองและผู้อื่น ไม่ทุจริต ไม่หาผลประโยชน์และไม่เอาเปรียบผู้อื่น และละอายเกรงกลัวต่อบาป

1.4.9 มีความอดทนขยันหมั่นเพียร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน มีจิตใจเข้มแข็งไม่ยอมแพ้อุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความพยายามอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติหน้าที่ที่งานจนสำเร็จ

1.4.10 รู้จักเสียสละและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หมายถึง การยอมเสียสละสิทธิและยอมลำบากเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น โดยการช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งได้รับความเดือดร้อน หรือประสบภัยพิบัติให้ได้รับความสะดวก และสบายใจมากขึ้น

1.4.11 การยอมรับผู้อื่น หมายถึง การแสดงออกด้วยการกระทำที่ยอมรับความช่วยเหลือ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นและร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของเด็กปฐมวัยที่มีวินัยในตนเอง หมายถึง มีความรับผิดชอบ มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกรับผิดชอบ ไม่กังวลใจความตั้งใจจริง มีลักษณะความเป็นผู้นำ ตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์ จริงใจเสียสละ มีเหตุผล กล้าคิดกล้าพูดกล้าทำ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความอดทน

งานวิจัยนี้กำหนดคุณลักษณะของเด็กปฐมวัยที่มีวินัยในตนเองไว้ 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเอง ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งวินัยในตนเองแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

1) ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของเด็กที่มีความตั้งใจทำงาน ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง มีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมโดยไม่มีใครบังคับ ดูแลรักษาของเล่นของใช้ทั้งของตนและส่วนรวมให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย ปฏิบัติตนตามกติกา ข้อตกลง และการรู้จักช่วยเหลือตนเอง

2) การตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในการร่วมกิจกรรมการเล่น ตามกฎเกณฑ์เวลาที่กำหนด เล่นตามขั้นตอนในเวลาที่กำหนดได้ หยุดเล่นและเก็บของเล่นทันที เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณหมดเวลา และไม่ต่อรองขอยืดเวลาเล่นต่อ

3) การควบคุมตนเอง หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกทางด้านอารมณ์ การกระทำ มีมารยาททางสังคม ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม รู้จักการรอคอยตามลำดับก่อนหลัง ขออนุญาตก่อนเข้าและออกจากห้อง การควบคุมอารมณ์ของตนเองขณะทำกิจกรรม ไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง ไม่แย่งของเล่นกับเพื่อน เอื้อเฟื้อแบ่งปัน สามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

กมลจันทร์ ชื่นฤทธิ (2550) ได้ศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส กลุ่มตัวอย่าง คือเด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ (มหามงคล) เขตบางแค จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) มา 1 ห้องเรียนจากนักเรียนจำนวน 4 ห้องเรียน เพื่อคัดเลือกนักเรียน 15 อันดับสุดท้ายเพื่อนำมาเป็นกลุ่มทดลอง ดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองด้วยตนเองใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แผนการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส จำนวน 24 แผน และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย มีค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกตเท่ากับ 0.84 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัสมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนความมีวินัยเฉลี่ยก่อนและระหว่างโดยรวมและจำแนกรายด้านก่อนและระหว่างการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัสในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนความมีวินัยเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 8 สัปดาห์

พักตร์วิภา บุญมาก (2553) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเล่นไทยที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง คือเด็กปฐมวัยชาย – หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 24 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 ของโรงเรียนบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จากประชากรทั้งหมด 2 ห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทย จำนวน 24 แผน แบบวัดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า (1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยก่อนและหลังการทดลองมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความอดทน การปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน การยอมรับผู้อื่น และความ เป็นประชาธิปไตย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวมและรายด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง (2) คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้น

ยุณีย์ กอนพ่วง พร้อมคณะ (2551) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดกิจกรรมเล่นิทานตามกระบวนการของคอล์ปที่สร้างเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างคือ เด็ก

ชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนพิณพลราษฎร์ ตั้งตรงจิต 12 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสังเกตพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่มีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย 3 ด้าน คือ ความมีระเบียบ ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติตามข้อตกลง จำนวน 15 รายการ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมเล่นิทานตามกระบวนการของคอล์ปที่สร้างเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย มีคุณภาพระดับดีถึงดีมาก และเด็กปฐมวัยมีวินัยในตนเองหลังจากการจัดกิจกรรมเล่นิทานตามกระบวนการของคอล์ปสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อวยพร ศรีสมบัติ (2553) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมโดยใช้ฐานการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชั้นอนุบาล 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 30 คน 1ห้อง โรงเรียนกุดครองวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมโดยใช้ฐานการเรียนรู้ แบบวัดความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า (1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้ฐานการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความมีวินัยในตนเองมีระดับคะแนนความมีวินัยในตนเองหลังการทดลองเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้ฐานการเรียนรู้มีลักษณะพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองผลการทดลองทำให้ทราบว่าฐานการเรียนรู้ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมการเล่นิทานที่มีตัวแบบที่ดีโดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของตัวละครนั้น เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้กับเด็ก และการเล่นแบบร่วมมือทำให้เด็กรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน และการปฏิบัติตามกติการ่วมกัน ซึ่งสิ่งนี้จะพัฒนาเด็กไปสู่ความมีวินัยในตนเอง

สรินยา นาคพงษ์ (2556) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลบ้านผือพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่าง คือเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 25 คน ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนอนุบาลบ้านผือพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คู่มือการจัดประสบการณ์แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลบ้านผือพิทยาคมที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มีวินัยในตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตพฤติกรรม

2.1 ความหมายและความสำคัญของการสังเกตพฤติกรรม

2.1.1 ความหมายของการสังเกตพฤติกรรม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการสังเกตพฤติกรรม ไว้หลายท่านดังนี้
 นิลเซน (Nilsen, 2000 อ้างถึงใน ธัญญรัตน์ ลุนานันต์, 2550, น. 13) กล่าวถึง คำว่า “สังเกต” หมายถึง การแสดงให้เห็นถึงการมองเห็นที่ไม่มีส่วนร่วมแต่เป็นการมองจากภายนอกการสังเกตส่วนใหญ่เป็นการกระทำในขั้นแรกของการได้มาซึ่งข้อมูลเป็นขั้นแรกที่เกิดขึ้นพร้อมๆกันกับการประเมินและเลือกการแสดงออกการสังเกตผ่านประสาทสัมผัสนั้นไม่ได้เพียงสังเกตเห็นเท่านั้นแต่หมายรวมถึงการตีความและตัดสินใจว่าจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไรการสังเกตการไม่มี ความหมายในขณะนั้นแต่อาจเกิดมีความสำคัญในเวลาต่อมาคำว่า “สังเกต” มักเข้าใจกันว่าเป็นการใช้สายตาเพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลเบื้องต้นจริงๆแล้วการสังเกตนั้นประสาทสัมผัสทุกส่วนเป็นตัวรับข้อมูล ซึ่งขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของผู้สังเกตได้แก่การดูการฟังการสัมผัสการดมกลิ่นสัมผัสที่หก เป็นต้น

สิริมา ภิโยธอนันพงษ์ (2542, น.19) ได้ให้ความหมายของการสังเกตไว้ว่า เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวเด็กอย่างเป็นทางการ ซึ่งสามารถใช้วิธีนี้รวบรวมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สังคม และสติปัญญา ในการสังเกตต้องมีความสามารถในการใช้หูและตาเป็นเครื่องมือสำคัญ วิธีการนี้นับเป็นเครื่องมือที่ใช้กันมานานแล้ว แต่ไม่ได้ทำอย่างเป็นระบบให้สามารถนำไปใช้ในการประเมินอย่างจริงจัง การสังเกตที่ดีควรมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มีฟอร์มการสังเกต ตลอดจนเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมการสังเกตนั้นๆ ชัดเจน และมีการจดบันทึกข้อไว้เป็นหลักฐานจนสามารถนำมาประเมินตัวเด็กได้

เตือนใจ เกตุษา (2548, น. 36) ได้ให้ความหมายของการสังเกตว่า การสังเกตเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ศึกษา โดยใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกตเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้หรือข้อมูล

สุภาวค์ จันทวานิช (2549, น. 45) ได้ให้ความหมายของการสังเกตว่าการสังเกตคือการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใส่ใจและมีระเบียบวิธีเพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น

ไพเราะ พุ่มมัน (2551, น. 34) ได้ให้ความหมายของการสังเกตว่า เป็นการใช้ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนังสัมผัส โดยตรงกับวัตถุหรือเหตุการณ์ โดยมีจุดประสงค์ที่จะหาข้อมูลรายละเอียด ของสิ่งนั้นโดยไม่ใส่ความคิดเห็นของผู้สังเกตลงไป

สรุปได้ว่า การสังเกตเป็นการใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกต ไม่ว่าจะเห็น หู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนังสัมผัส ในการหาข้อมูลที่ต้องการศึกษา และจัดบันทึกพฤติกรรมนั้นไว้ ตามความเป็นจริงที่สังเกตได้ โดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไปในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตพฤติกรรมในการสังเกตการกระทำต่างๆ ของเด็กปฐมวัย เพื่อศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ในขณะที่เด็กปฐมวัยทำกิจกรรมเสรี

2.1.2 ความสำคัญของการสังเกตพฤติกรรม

ความสำคัญของการสังเกตพฤติกรรมมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการสังเกตไว้ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2544 อ้างถึงใน วรฤทัย กำพรั้า, 2553, น. 45-46) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสังเกตพฤติกรรมไว้ว่า เป็นการกระทำหรือกิจกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจที่มนุษย์แสดงออกมา สามารถสังเกต หรือวัดได้จากการกระทำหรือกิจกรรมของคนที่มีความรูปร่างแบบต่างๆ กัน บางอย่างเราสามารถมองเห็นได้ด้วยตา หรือได้ยินด้วยหู บางอย่างเป็นความรู้สึกภายในจิตใจ ไม่สามารถสังเกตได้ แต่สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือบางประเภท หรือสังเกตได้จากตัวชี้บางอย่างที่แต่ละคนแสดงออกมา ทั้งที่รู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว จากคำกล่าวที่ว่า “จิตใจมนุษย์นี้ไซ่ร้ายากแท้หยั่งถึง” แสดงว่าจิตมนุษย์แม้จะลึกซึ้งเพียงใดก็ยังสามารถจะหยั่งหรือวัดได้ แม้การกระทำเช่นนี้จะไม่น่าจะยาก การสังเกตเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบ โดยการเฝ้ามองจากสถานการณ์หรือประสบการณ์นั้นจริงๆ แล้วบันทึกพฤติกรรมไว้ตามที่เห็นและได้ยิน โดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไป

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2549, น. 63) กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรมจัดได้ว่าเป็นวิธีการประเมินพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด และเป็นวิธีการหลักที่ใช้ในการประเมินพฤติกรรม ซึ่งทำได้ 2 สถานการณ์ คือ สถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ และสถานการณ์ที่จัดขึ้นในคลินิก ไม่ว่าจะสังเกตในสถานการณ์ใดสิ่งที่คุณสังเกตพึงระวังไว้ก็คือการเข้าไปเกี่ยวข้องกับในสถานการณ์นั้น เพราะผลจากการวิจัยส่วนใหญ่พบว่าผู้ถูกสังเกตรู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกตอยู่ นั้นจะมีผลต่อการแสดงออกของผู้ถูกสังเกต แต่มีข้อทุกครั้งและเมื่อผู้ถูกสังเกตเริ่มมีความคุ้นเคยกับการถูกสังเกต พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปก็อาจกลับคืนสู่ลักษณะเดิมได้ แต่การที่ได้ข้อมูลใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ผู้สังเกตต้องพยายามทำการสังเกตโดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว ซึ่งอาจใช้กระจกทางเดียว หรือการถ่ายวิดีโอเทป แต่ถ้าทำไม่ได้จริงๆ ก็ต้องเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ จนผู้ถูกสังเกตเกิดความเคยชิน แล้วค่อยทำการสังเกตพฤติกรรม ในการสังเกตพฤติกรรมนั้น ดังนั้นถ้าจะรอให้สถานการณ์นั้นเกิดขึ้นก็จะทำให้เสียเวลาโดยใช่เหตุ จึงจำเป็นต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาแทน ซึ่งการสร้างสถานการณ์นี้ อาจทำได้ทั้งสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ และในสถานการณ์คลินิก อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือการประเมินผลการปรับพฤติกรรมก็ได้

สรุปได้ว่าการสังเกตพฤติกรรมมีความสำคัญเนื่องจากเป็นกระบวนการพื้นฐานที่จะนำไปสู่การค้นพบโดยการเฝ้ามองพฤติกรรมที่แสดงออกมา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรือกิจกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจที่มนุษย์แสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ กัน และจดบันทึกพฤติกรรมนั้นไว้ เพื่อนำข้อมูลที่สังเกตได้มาใช้ประโยชน์ในขั้นต่อไป

2.2 ประเภทของการสังเกตพฤติกรรม

การสังเกตพฤติกรรมมีหลายประเภท ซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

เดือนใจ เกตุษา (2548, น. 36) ได้กล่าวถึงประเภทของการสังเกตไว้ว่า การสังเกตเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ศึกษา โดยใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกตเป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การสังเกตโดยตรง (Direct Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเฝ้าดูพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง แบ่งเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือผู้เข้าร่วมเหมือนเป็นสมาชิกของกลุ่มที่สังเกต โดยทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม และการสังเกตโดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วม คือผู้สังเกตไม่เข้าไปร่วมทำกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งอาจจะทำในรูปการสังเกตจากห้องกระจกหรือการดูจากกล้องวงจรปิด

2. การสังเกตโดยอ้อม (Indirect Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เฝ้าดูพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง แต่อาศัยการถ่ายทอดจากผู้อื่นบอกเล่าพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต ให้ฟังหรืออาศัยข้อมูลจากเครื่องมือต่างๆ

สุภางค์ จันทวานิช (2549, น.45) ได้กล่าวถึงประเภทของการสังเกตไว้ว่ามี 2 ประเภท ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มที่ถูกสังเกต ซึ่งผู้สังเกตต้องทำให้ผู้ถูกสังเกตยอมรับและสนิทสนมโดยไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกตหรือเฝ้าดูพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติ เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการที่ผู้สังเกตอยู่วงนอกไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมกับผู้ถูกสังเกต ส่วนใหญ่ใช้เมื่อเริ่มต้นเก็บข้อมูล เพราะจะได้ไม่ต้องเสียเวลาในการทำให้ผู้ถูกสังเกตยอมรับ และเกิดอารมณ์ร่วมน้อยไม่เป็นธรรมชาติ เก็บข้อมูลในระยะเวลาสั้น สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและได้ข้อมูลไม่ละเอียด

ธนาพร ศรีโสภณ (2553, น.25) การสังเกตที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพมี 2 แบบ คือ

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษามีการทำกิจกรรมร่วมกัน จนผู้ถูกศึกษายอมรับว่าผู้สังเกต

มีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตนเองผู้สังเกตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษา โดยอาจเข้าไปฝังตัวอยู่ในเหตุการณ์เข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน จนคนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่มีนักวิจัยมาอาศัยอยู่

ข้อดีของวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1. ทำให้ผู้วิจัยได้รับการยอมรับและสนิทสนมกับกลุ่มที่จะศึกษา โดยที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกตหรือเฝ้าดูจึงมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

2. ทำให้เห็นภาพรวมของเหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

3. สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ซ้ำๆ

ข้อจำกัดของวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1. มักใช้ได้กับการศึกษากลุ่มเล็กๆ

2. นักวิจัยต้องระวังมิให้ตนเองเข้าไปมีความรู้สึกร่วมและผูกพันทางอารมณ์จนขาดความเที่ยงตรงอาจเป็นเหตุให้มีอคติ หรือเข้าข้างกลุ่มที่กำลังศึกษาได้ ข้อมูลก็จะขาดความเที่ยงตรง

3. การจดบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ทำได้ลำบากขณะอยู่ร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) คือการสังเกตที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่วงนอก ไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่

ข้อดีของวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1. มักใช้ในการเริ่มต้นเก็บข้อมูล ทำได้ง่าย

2. ไม่ต้องเสียเวลาให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มศึกษา เพราะมีบทบาทเป็นคนนอก ทำให้มีโอกาสเกิดอารมณ์ร่วมน้อย

3. เก็บข้อมูลในระยะเวลาสั้นและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ส่วนร่วม

ข้อจำกัดของวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1. ถ้าผู้สังเกตรู้ว่าถูกสังเกต อาจทำให้ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติออกมา

2. ข้อมูลที่ได้ไม่ละเอียดหรือสมบูรณ์เท่าวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

กล่าวโดยสรุปทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนั้น ต่างๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ เพื่อนำมาหาความสัมพันธ์และความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการสังเกตด้วยวิธีใดก็ตามผู้สังเกตสามารถสังเกตพฤติกรรมโดยตรงในขณะที่เด็กเล่นทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและนอกห้องเรียนถ้าไม่สามารถสังเกตโดยตรงได้จะซักถามผู้ปกครองพ่อแม่ผู้ใกล้ชิดเด็กแทนได้ซึ่งผู้สังเกตควรมีทักษะความรู้เกี่ยวกับการเจริญเติบโตและ

จิตวิทยาการพัฒนาของเด็กหลีกเลี่ยงการริบดวงสรุปลงความเห็นและความอคติต่างๆและพยายามเข้าถึงรายละเอียดให้มากที่สุด

2.3 หลักการและกระบวนการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

การที่จะสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยนั้น จะต้องศึกษาหลักการและแนวทางในการสังเกตพฤติกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

2.3.1 หลักการสังเกตพฤติกรรม มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้ดังนี้

วินัย รังสินันท์ (2535, น. 348) กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรมอาจเป็นการดำเนินการโดยที่เด็กรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ สามารถใช้ได้กับเด็กทุกเพศและทุกวัย และสามารถสังเกตติดต่อกันเท่าใดก็ได้ การสังเกตจะใช้ตาและหูเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งการสังเกตจะต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 5 ประการดังนี้

1. ต้องจำกัดการสังเกตให้เป็นเรื่องๆ ไป
2. ต้องสังเกตอย่างมีความหมาย กล่าวคือการสังเกตแล้วแปลความหมาย

พฤติกรรมได้

3. สังเกตให้ได้รายละเอียดอย่างครบถ้วน
4. เมื่อสังเกตแล้วควรจดจำรายละเอียดให้ครบถ้วน
5. ควรใช้แบบสังเกตพฤติกรรมควบคู่ไปกับการสังเกต

มาลัย พึ่งอยู่สุข (2552, น. 33) กล่าวถึงหลักเกณฑ์ ในการสังเกตไว้ดังนี้

1. การวางแผนการสังเกต ครูต้องเลือกเด็กที่จะสังเกต กำหนดวัน เวลา สถานที่ จะทำการสังเกตให้แน่นอน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายการสังเกตให้แน่ชัดว่าจะสังเกตอะไรจากตัวเด็ก และการสังเกตจะช่วยให้ครูเข้าใจอะไรเกี่ยวกับตัวเด็กเพิ่มขึ้น
3. การเตรียมตัวก่อนสังเกต ก่อนการสังเกต ครูผู้สังเกตควรปฏิบัติดังนี้
  - 3.1 การเตรียมตัวก่อนการสังเกต ก่อนการสังเกตควรสร้างความคุ้นเคยกับเด็กเสียก่อน เพราะเมื่อถึงเวลาทำการสังเกตเด็กจะได้ไม่ตื่นเต้น และไม่แสดงพฤติกรรมที่แท้จริง ซึ่งจะทำให้ผู้สังเกตไม่เห็นพฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก
  - 3.2 การเตรียมกระดาษหรือสมุดสำหรับจดบันทึก พฤติกรรมสำคัญที่จำเป็นต้องบันทึกในขณะที่สังเกต
4. ขณะสังเกตควรอยู่ใกล้ๆ กับเด็ก เพื่อที่จะได้ยินได้เห็นเด็กชัดเจน
5. การใช้ผู้สังเกตหลายๆ คนสังเกตพฤติกรรม เด็ก 1 คน แล้วนำข้อมูลผู้สังเกต แต่ละคนมาประชุมพิจารณาพฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก

6. การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ควรสังเกตติดต่อกันระยะหนึ่งและเว้นช่วง การสังเกตให้เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

7. การขจัดความลำเอียงในด้านต่างๆ ของผู้สังเกตให้มากที่สุดกล่าวคือ ต้อง บันทึกข้อมูลด้วยความเป็นจริง จากข้อมูลที่สังเกตได้เท่านั้น

8. การตรวจสอบข้อมูล ควรนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบโดยการใช่วิธีการศึกษา เด็กวิธีอื่นๆ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ เป็นต้น

9. การจดบันทึกพฤติกรรมทันทีที่สิ้นสุดการสังเกตพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนแต่ละครั้งเพื่อจะได้ข้อมูลตรงกับพฤติกรรมจริงและการจดบันทึกในขณะที่ทำการสังเกตก็อาจทำให้ผู้สังเกตพลาดการสังเกตพฤติกรรมบางอย่างไม่ได้

พัชรี ผลโยธิน และดวงเดือน ศาสตร์ภัทร (2555: 9-13; บุญเชิด ภิญโญ อนันตพงษ์ 2545: 48-49 อ้างถึงใน ขนิพรรณ จาติเสถียร, 2557, น. 7-12) หลักการสำคัญที่ครู และ ผู้ดูแลเด็กควรยึดถือในการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. ควรมีการกำหนดจุดประสงค์ เป้าหมาย และวางแผนการสังเกตก่อนที่ทำการสังเกต ก่อนที่จะสังเกตพฤติกรรมเด็ก ควรมีการกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนว่าจะสังเกต พัฒนาการและการเรียนรู้ด้านใด จะสังเกตพฤติกรรมอะไร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการที่กำหนดไว้ จะทำการสังเกตใคร จำนวนเด็กที่จะทำการสังเกตมีกี่คน และจะใช้ระยะเวลาในการสังเกตเท่าไร นอกจากนี้ ควรมีการวางแผนด้วยว่า จะบันทึกข้อมูลอย่างไร หากเป็นการสังเกตในสถานที่ที่มีเด็กจำนวนมาก เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก หรือในห้องเรียน ผู้สังเกตควรวางแผนไว้ล่วงหน้าด้วยว่า จะสังเกตเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม

2. มีการเตรียมตัวก่อนที่ทำการสังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตควรมีการเตรียมตัวให้พร้อมก่อนทำการสังเกต โดยเลือกเครื่องมือที่ใช้บันทึกในการสังเกตให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และประเด็นที่ต้องการสังเกต และเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ให้พร้อม ก่อนทำการสังเกตอาจสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก และระหว่างการสังเกตควรแสดงพฤติกรรมเป็นปกติ ไม่ควรแสดงพฤติกรรมให้เป็นที่น่าสงสัย เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กแสดงพฤติกรรมที่แท้จริง เช่น ก่อนที่จะสังเกตเด็ก อาจเข้าไปนั่งหรือยืนอยู่บริเวณที่เด็กอยู่ซุกซุก แล้วจึงเริ่มทำการสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรม เพื่อให้เด็กไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกตัวว่าถูกจ้องมองอยู่ และไม่ทำให้เด็กเบี่ยงเบนความสนใจจากกิจกรรมมาที่ผู้สังเกต

3. มีการบันทึกสิ่งที่สังเกต การสังเกตเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ จำเป็นต้องอาศัยการจดบันทึกข้อมูลเพื่อแสดงข้อเท็จจริงที่ได้จากการสังเกต โดยการบันทึกควรทำทันทีในระหว่างที่ทำการสังเกต ไม่ควรใช้ความจำแทนการบันทึก เพราะอาจทำให้หลงลืมรายละเอียดของข้อมูลที่สังเกตได้

4. ใช้เวลาในการสังเกต การสังเกตควรใช้ระยะเวลายาวนาน เพื่อให้แน่ใจว่าได้สังเกตพฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก อีกทั้งเวลาที่ใช้ในการสังเกตควรทำติดต่อกันระยะหนึ่ง และเว้นช่วงการสังเกตให้เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

5. ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเข้ามาใช้ประกอบการสังเกตพฤติกรรม ครูและผู้ดูแลเด็กสามารถนำเครื่องมือเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสังเกตพฤติกรรม เช่น กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกภาพ เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้สามารถช่วยให้การสังเกตได้ข้อมูลที่มีความละเอียดสูง ตรงต่อความเป็นจริง และช่วยในการจดจำข้อมูลเกี่ยวกับเด็กได้ดี การบันทึกโดยใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเหล่านี้ ควรใช้ประกอบวิธีการเก็บข้อมูลอื่นๆ เช่น แบบบันทึกเชิงพรรณนา แบบบันทึกแบบตรวจสอบรายการ

6. ควรสังเกตพฤติกรรมเดียวกันในหลายๆ สถานการณ์ การสังเกตพฤติกรรมควรทำหลายๆ ครั้ง ในสถานการณ์ที่หลากหลายและแตกต่างกัน เนื่องจากสถานการณ์ต่างกันอาจทำให้ระดับพฤติกรรมของเด็กแสดงออกต่างกัน เช่น พฤติกรรมการมาโรงเรียนของน้องไก่ ในวันที่คุณแม่มาส่งที่โรงเรียนตอนเช้า น้องไก่อ้มจะร้องไห้และไม่ยอมให้คุณแม่ไป ครูประจำชั้นต้องช่วยน้องไกร้าลาคุณแม่ แต่ในวันที่คุณพ่อมาส่ง น้องไก่อ้วลลาคุณแม่ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องให้ครูประจำชั้นช่วยเหลือ ดังนั้น การสังเกตพฤติกรรมจากสถานการณ์ที่หลากหลายทำให้รู้และเข้าใจพฤติกรรมเด็กได้อย่างแท้จริง

7. ควรสังเกตโดยปราศจากอคติ การสังเกตที่มีคุณภาพควรมีความเป็นกลาง ปราศจากอคติและความลำเอียงของผู้สังเกต เพราะถ้าหากผู้สังเกตปล่อยให้ความรู้สึกส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง จะทำให้การสังเกตมีความผิดพลาดหรือบิดเบือนความเป็นจริงได้ ดังนั้น ขณะที่สังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตควรบันทึกรายละเอียดพฤติกรรมที่พบเห็นตามความจริงเท่านั้น ไม่ใช่บันทึกสิ่งที่ผู้สังเกตสันนิษฐาน และควรหลีกเลี่ยงการแปลความและตีความพฤติกรรมนั้นๆ การสังเกตพฤติกรรมโดยปราศจากความลำเอียง เป็นเรื่องที่ท้าทายและจำเป็นต้องฝึกฝน เนื่องจากโดยปกติแล้ว การตีความมักเกิดขึ้นทันทีเมื่อสังเกตเห็นพฤติกรรมหรือการกระทำบางสิ่งบางอย่าง โดยการตีความนั้นส่วนใหญ่เป็นไปตามความเชื่อ มุมมอง ประสบการณ์เดิม และค่านิยมส่วนตัว เช่น ครูเชื่อว่าเด็กดีต้องมีความประพฤติเรียบร้อย เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่ง อาจเห็นเด็กที่กล้าแสดงออก ช่างเจรจา เป็นเด็กที่ไม่เรียบร้อย ตื้อรั้น หรือซน เป็นต้น

8. ควรสังเกตพฤติกรรมของเด็กที่อยู่ในความดูแลให้ครบทุกคน ครู ผู้ดูแลเด็กควรสังเกตพฤติกรรมเด็กให้ครบทุกคน ไม่ควรมุ่งสังเกตเฉพาะเด็กที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือเด็กที่มีพฤติกรรมที่ครูสนใจ การสังเกตเด็กในทุกคนในเวลาเดียวกันเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจากห้องเรียนมีเด็กเป็นจำนวนมาก ประกอบกับภาระงานที่ต้องรับผิดชอบ ดังนั้น ครูและผู้ดูแลเด็กควรมีการวางแผนและจัดระบบสำหรับตนเองว่า จะทำการสังเกตเด็กอย่างไรให้ได้ครบและครอบคลุม

พัฒนาการและการเรียนรู้ทุกด้าน ตัวอย่างเช่น กำหนดว่าในหนึ่งสัปดาห์นี้จะทำการสังเกตเด็กในประเด็นใด แล้วจัดตารางว่าภายในแต่ละวันของสัปดาห์จะทำการสังเกตเด็กจำนวนกี่คน และจะสังเกตใคร

9. ควรสังเกตเด็กให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา เนื่องจากพัฒนาการของเด็กแต่ละด้านมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน สิ่งที่เกิดขึ้นในพัฒนาการด้านหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น การไม่ได้รับความร่วมมือในการทำกิจกรรมของเด็กหญิงแก้วตา อาจเป็นเพราะน้องมีสุขภาพกายไม่ปกติ อาจจะเหนื่อยง่าย อ่อนเพลีย ซึ่งสภาวะของร่างกายส่งผลกระทบต่ออารมณ์ ทำให้แสดงออกในรูปแบบของการไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม แต่ไม่ได้หมายความว่า เด็กเป็นคนไม่ยอมให้ความร่วมมือ เพราะหากเด็กมีสภาพร่างกายปกติ เด็กอาจให้ความร่วมมือก็ได้ ดังนั้น จึงควรจะสังเกตเด็กทุกด้าน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งทำให้ครูรู้จักเด็กดีขึ้น

2.3.2 กระบวนการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

ชนิพรรณ จาติเสถียร (2557, น. 7-14) กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยนั้น สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง การสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นการสังเกตในบริบทของครอบครัว เป็นการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ ที่ไม่มีการวางแผนหรือแบบแผนเฉพาะ แต่สำหรับครู ผู้ดูแลเด็กที่ทำงานในสถานศึกษา ใช้การสังเกตอย่างเป็นทางการ ที่จำเป็นต้องมีกระบวนการการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยที่เป็นระบบและแบบแผน กระบวนการการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยที่เป็นระบบที่ใช้ในสถานศึกษา มอริสสัน (Morrison, 2008 อ้างถึงใน ชนิพรรณ จาติเสถียร 2557, น. 7-14) แบ่งกระบวนการสังเกตพฤติกรรมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน การวางแผนการสังเกตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ควรทำก่อนที่จะดำเนินการสังเกต รายละเอียดขั้นตอนทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสังเกตควรมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ผู้สังเกตควรตั้งเป้าหมายของการสังเกตพฤติกรรมให้ชัดเจน โดยระบุว่า จะสังเกตพฤติกรรมกับใคร ในเรื่องใด จะสังเกตพฤติกรรมดังกล่าวที่ไหน เมื่อไหร่ จะเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือประเภทใด รวมถึงกำหนดเครื่องมือที่จะนำมาใช้ประกอบเพื่อช่วยในการบันทึกพฤติกรรมด้วย เช่น เครื่องบันทึกเสียง สมุดโน้ต นาฬิกา เป็นต้น การวางแผนสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนย่อย ดังนี้

- 1.1 ตั้งคำถามเกี่ยวกับเด็ก วิธีการวางแผนการสังเกตเริ่มต้นจากการตั้งคำถามสำหรับตนเอง การตั้งคำถามเป็นวิธีการหนึ่ง ที่จะช่วยให้ผู้สังเกตมีเป้าหมายการสังเกตที่ชัดเจน และเป็นระบบ เช่น ทำให้ตระหนักว่าเด็กคนใดที่ผู้สังเกตอยากจะทำความรู้จักให้มากขึ้น หรือประเด็นใดที่ยังมีข้อสงสัยและอยากที่จะทำความเข้าใจให้มากขึ้น

- 1.2 กำหนดจุดประสงค์และเป้าหมายการสังเกต การกำหนดพฤติกรรมและประเด็นเปรียบเสมือนเข็มทิศ ที่ช่วยในการตัดสินใจและดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ

สังเกตพฤติกรรม การกำหนดพฤติกรรมของการสังเกตเป็นการกำหนดว่าสิ่งที่ต้องการสังเกตคืออะไร โดยกำหนดพฤติกรรมให้ชัดเจนแน่นอน ส่วนการตั้งประเด็นการสังเกต เป็นการกำหนดทักษะความสามารถ หรือพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การสังเกตตามประเด็นที่กำหนดไว้ ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องการจะรู้

1.3 วางแผนเวลาและสถานการณ์ก่อนสังเกตพฤติกรรม การวางแผนเวลาและสถานการณ์การสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยที่ดี ช่วยให้ผู้สังเกตได้ข้อมูลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเฉพาะบางเวลา

สำหรับครู ผู้ดูแลเด็กที่มีเด็กอยู่ในความดูแลจำนวนมาก การจัดระบบการสังเกตพฤติกรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของตารางการทำงานประจำจะช่วยให้การสังเกตพฤติกรรมสะดวกและสิ้นเปลืองวิธีการหนึ่ง คือ การจดบันทึกแผนการสังเกตพฤติกรรม โดยวางแผนและจดบันทึกสั้นๆ ว่าวันนี้จะสังเกตใคร สังเกตอะไร และสังเกตเวลาไหน

1.4 การเตรียมอุปกรณ์และเครื่องมือที่จะใช้ในการสังเกตพฤติกรรมให้เรียบร้อย ช่วยให้การสังเกตพฤติกรรมดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและได้ข้อมูลของเด็กที่ละเอียด ในระหว่างการสังเกต หากผู้สังเกตต้องเดินไปเอาอุปกรณ์และเครื่องมือจะทำให้พลาดพฤติกรรมบางอย่างที่เกิดขึ้น ข้อที่ได้นั้นไม่ควรถ่วง ชาติความสมบูรณ์

2. การสังเกตและการบันทึกข้อมูล การสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยอาศัยความรอบคอบและความใส่ใจ ผู้สังเกตจะต้องเก็บรายละเอียดของพฤติกรรมให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับสิ่งที่พบเห็น และมีความเป็นกลาง ปราศจากอคติของผู้สังเกตให้มากที่สุด ดังนั้น ผู้ที่จะทำการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยจึงจำเป็นต้องรู้วิธีการสังเกตที่ถูกต้อง อีกทั้งควรฝึกฝนบ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ

การสังเกตและบันทึกข้อมูลเพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สังเกตควรคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 เข้าใจลักษณะพฤติกรรมที่ควรสังเกต การสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยควรสังเกตพฤติกรรมให้ครบพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผู้สังเกตจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจถึงลักษณะพฤติกรรมที่ควรสังเกตของพัฒนาการแต่ละด้าน อีกทั้งควรคำนึงถึงความสอดคล้องของช่วงอายุด้วย

2.2 เลือกตำแหน่งที่เหมาะสมสำหรับการสังเกต เวลาสังเกตเด็ก ผู้สังเกตควรนั่งหรือยืนอยู่ในตำแหน่งที่สามารถมองเห็นเด็กและสามารถได้ยินเสียงเด็กได้ชัดเจน แต่ไม่ควรนั่งใกล้จนเด็กรู้สึกถูกรบกวน

2.3 สังเกตเด็กครั้งละ 1 คน การสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย ควรสังเกตเด็กเพียงคนเดียวในแต่ละครั้ง การมุ่งความสนใจทั้งหมดจะอยู่ที่เด็กเพียงคนเดียว ทำให้การสังเกต

พฤติกรรมเด็กได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่พลาดกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้น การสังเกตพฤติกรรมเด็กครั้งละหลายคนในขณะเดียวกัน อาจทำให้พลาดพฤติกรรมที่สำคัญและทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์

2.4 การกำหนดเวลาให้เหมาะสมในการสังเกตแต่ละครั้ง ระยะเวลาที่ใช้ในการสังเกตส่งผลต่อข้อมูลที่ได้จากการสังเกต หากใช้เวลาสั้นเกินไป จะทำให้ไม่ได้พฤติกรรมที่แท้จริง ผู้สังเกตจึงต้องใช้ระยะเวลาการสังเกตที่นานพอ เพื่อให้แน่ใจว่าพฤติกรรมที่สังเกตสะท้อนถึงพฤติกรรมที่แท้จริง

2.5 สังเกตเด็กในหลายสถานการณ์และทำหลายๆ ครั้ง เช่นเดียวกับระยะเวลา ความถี่ในการสังเกตพฤติกรรมส่งผลต่อความละเอียดและความสมบูรณ์ของข้อมูล การสังเกตพฤติกรรมควรทำหลายๆ ครั้ง และทำในหลากหลายสถานการณ์ ไม่ควรรีบตัดสินตีความจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

2.6 เว้นระยะการสังเกตให้มีช่วงเวลาเท่ากัน หรือใกล้เคียงกัน เด็กปฐมวัยมีอัตราการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างรวดเร็ว ดังนั้น เพื่อให้เห็นการเจริญเติบโตที่เกิดขึ้น ควรตั้งระยะการสังเกตเด็กให้มีช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เช่น ทำการสังเกตในวันที่ 5 10 15 20 ของทุกเดือน

2.7 ใช้ผู้สังเกตมากกว่า 1 คน หากเป็นไปได้ควรมีผู้สังเกตพร้อมกันหลายคน เช่น มีผู้ดูแลเด็กเล็ก 2 คน สังเกตพฤติกรรมเด็กพร้อมกัน และนำผลการสังเกตที่ได้มามาตรวจสอบว่าสอดคล้องกันหรือไม่ หากไม่มีความสอดคล้องกัน และมีความแตกต่างกันมาก แสดงว่าผลที่ได้มานั้นยังเชื่อไม่ได้ อาจต้องทำการสังเกตเพิ่มเติม

3. การจัดระบบและตีความข้อมูล หลังจากที่ได้ผู้สังเกตได้ข้อมูลจากการสังเกตแล้ว จำเป็นต้องนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบให้เรียบร้อย ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล สะท้อน และสรุปให้ความหมายกับปรากฏการณ์นั้นๆ ผ่านการใช้องค์ความรู้และความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก นำไปสู่มุมมองใหม่ที่ช่วยให้ผู้สังเกตเข้าใจพฤติกรรมเด็กมากยิ่งขึ้น รวมถึงทำให้ได้ข้อสรุปที่สามารถนำไปใช้เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การเจริญเติบโตและพัฒนาการ และการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

4. การนำข้อมูลไปใช้ เป็นการนำข้อสรุปที่ได้มาใช้ในการตัดสินใจและการลงสู่การปฏิบัติ โดยสิ่งที่ตัดสินใจและการลงมือกระทำขึ้นอยู่กับเป้าหมายและบทบาทของผู้สังเกต

2.4 บทบาทครูในการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

การสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงบทบาทครูในการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย ไว้ดังนี้

วินัย รังสินันท์ (2535 อ้างถึงใน มาลัย พึ่งอยู่สุข, 2552, น. 34) กล่าวว่า ครูเป็นผู้ที่บทบาทอย่างมากโดยการสังเกต ในการสังเกตครูจะมองเห็นภาพของเด็กได้อย่างชัดเจนว่าเด็กคนใดมีพฤติกรรมอย่างไร จึงมีบทบาทที่ควรยึดถือในการปฏิบัติดังนี้

1. การวางแผนการสังเกต ครูผู้สังเกตควรวางแผนการสังเกตก่อนคือ ผู้สังเกตเลือกเด็กที่จะทำการสังเกตให้แน่นอน อาจเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชาย แต่ทางที่ดี ควรเลือกสังเกตเด็กครั้งละ 1 คน เพราะการสังเกตเด็กเพียงคนเดียวในครั้งหนึ่งๆ ทำให้ครูสังเกตพฤติกรรมเด็กได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่จำกัดการสังเกตเฉพาะพฤติกรรมด้านที่เด่นๆ และพลาดพฤติกรรมสำคัญของเด็กคนอื่นๆ การสังเกตเด็กหลายๆ คน อาจทำได้ถ้าผู้สังเกตได้รับการฝึกฝนและมีความชำนาญเป็นอย่างดี การกำหนดจุดมุ่งหมายในการสังเกต ครูควรตระหนักว่าการสังเกตพฤติกรรมหรือการแสดงออกของเด็กในเรื่องใด และพฤติกรรมที่ครูกำหนดขึ้น จะช่วยทำให้ครูเข้าใจเด็กดีขึ้นหรือไม่

2. ลักษณะพฤติกรรมใดบ้างที่ควรสังเกต เช่น พฤติกรรมทางด้านร่างกาย การเคลื่อนไหว การประสานกันระหว่างกล้ามเนื้อ มือ ตา การแสดงออกทางอารมณ์ที่ค่อนข้างรุนแรง ตลอดจนการพฤติกรรมที่ต้องแสดงความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความสัมพันธ์กับผู้อื่น

3. ก่อนการสังเกต ครูควรทำความคุ้นเคยกับเด็กเสียก่อนเพื่อเด็กจะได้แสดงพฤติกรรมที่แท้จริง

4. ลักษณะพฤติกรรมใดบ้างที่ควรได้รับการวิเคราะห์และควรตรวจสอบให้แน่ชัด โดยการนำเอาวิธีอื่นๆ เข้ามาช่วย เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์เด็ก ผู้ปกครองและบุคคลอื่นๆ เป็นต้น

5. ครูผู้สังเกต จะต้องสังเกตเด็กที่กำหนดสภาพแวดล้อมเสมอ เช่น การสังเกตพฤติกรรมด้านสติปัญญาในสถานการณ์ที่เด็กเล่นเกมหรือในขณะที่เรียนเรียนอยู่ในกลุ่มใหญ่หรือในห้องเรียน เป็นต้น

6. การสังเกตเด็กทุกๆ ด้าน ในการสังเกตครูควรสังเกตเด็กทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา

7. สังเกตเด็กในหลายสถานการณ์ เช่น สังเกตเด็กในขณะที่ทำกิจกรรมปกติในห้องเรียน ในสนามเล่นเล่น หรือในขณะที่เตรียมสอบพฤติกรรมของเด็กในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมปกติมีความสำคัญกว่าพฤติกรรมในสถานการณ์เฉพาะ ตัวอย่างเช่น ในกิจกรรมปกติหรือในห้องเรียน เด็กอาจมีความเป็นมิตรกับเพื่อนๆ เสมอ แต่เมื่อกำลังเตรียมสอบเด็กอาจจะเงียบขรึมและไม่ค่อยจะพูดจา กับเพื่อนๆ เพราะเด็กกำลังตื่นเต้น เครียด กังวล ถ้าบังเอิญเพื่อนคนหนึ่งคนใดเข้าไปชวนคุยเด็กอาจปฏิเสธและห้ามรบกวน ถ้าครูสังเกตสถานการณ์นั้นเพียงสถานการณ์เดียว ครูอาจสรุปว่าเด็กไม่มี

ความเป็นมิตรกับเพื่อน แต่ถ้าครูได้สังเกตในสถานการณ์อื่น ครูก็จําแนเอาพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ มาประมวลกันแล้วพิจารณาว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่เป็นแบบฉบับทุกๆ ไป เป็นต้น

8. ระยะเวลาในการสังเกต ครูควรสังเกตเด็กเป็นระยะเวลานาน เพราะถ้าสังเกตในระยะเวลาที่สั้นเกินไป ครูจะไม่ได้พฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก หรือพฤติกรรมบางอย่าง ครูต้องตรวจสอบพฤติกรรม จึงจะต้องใช้เวลานานพอสมควรจึงจะแน่ใจว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

9. การเว้นระยะเวลาการสังเกต ควรให้มีช่วงเท่ากันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อจะได้เห็นการเบี่ยงเบนการเจริญเติบโตหรือลักษณะที่เบี่ยงเบนได้ทันเวลาที่

10. ครูควรสังเกตพฤติกรรมของเด็กทุกคนไม่ใช่มุ่งสังเกตเฉพาะเด็กที่พฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือพฤติกรรมที่ครูสนใจเท่านั้น

11. ควรมีผู้สังเกตหลายๆ คน แล้วนำผลที่ได้มาพิจารณาว่าพฤติกรรมใดเป็นแบบฉบับ การที่มีผู้สังเกตหลายๆ คน จะช่วยให้เห็นพฤติกรรมที่แตกต่างกัน จะทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นพฤติกรรมที่แท้จริง

12. ในการสังเกตครูควรใช้แบบสำรวจรายการพฤติกรรม (Checklist) หรือเครื่องมืออื่นๆ ควบคู่ไปด้วยเสมอ

การที่จะได้ข้อมูลของพฤติกรรมที่ต้องการจะพัฒนาเด็กอย่างถูกต้องนั้น ครูคือผู้มีความบทบาทในการหาวิธีที่ให้ได้มาของข้อมูลของเด็กให้ได้มากที่สุด ดังที่ ปรกฤษฎ์ ภัทรธิดี (2531 อ้างถึงใน ธัญญรัตน์ ลุณานันต์, 2550, น. 40) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่สุดในการที่ครูจะสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนให้ได้ผลนั้น ครูต้องเป็นนักสังเกตพฤติกรรมที่ดีเสียก่อน จึงจะทำให้ครูได้ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) ของพฤติกรรมที่ต้องการจะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นจะช่วยให้ครูสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องว่า พฤติกรรมใดควรพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง อีกทั้งทำให้รู้ว่า โปรแกรมพัฒนาเด็กหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สร้างขึ้นนั้นได้ผลเพียงใด และในขณะที่สังเกตนั้น ผู้สังเกตจะต้องไม่ทำให้ผู้ถูกสังเกตรู้ เพราะจะทำให้ผู้ถูกสังเกตระแวงตัว ซึ่งอาจทำให้ได้ข้อมูลที่ผิดพลาดไป ดังนั้นในการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย จึงมีหลักการเลือกสังเกต โดยครูจะต้องเลือกสถานที่ทำการสังเกตพฤติกรรม จากนั้นเลือกเวลาที่จะทำการสังเกตพฤติกรรม ครูจะทำการสังเกตโดยการสุ่มเวลาที่จะทำให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เนื่องจากว่าไม่มีพฤติกรรมใดที่จะเกิดได้บ่อยครั้งในช่วงเวลาเดียวกันตลอดเวลา ซึ่งในการสังเกตพฤติกรรมของเด็กควรสังเกตจากการเล่นในกิจกรรมประจำวันทุกกิจกรรมจึงสามารถมองเห็นพัฒนาการเด็กได้แน่นอนยิ่งขึ้น ในกระบวนการสังเกตพฤติกรรมนั้น ครูหรือใครก็ตามที่เป็นผู้สังเกต ไม่ควรที่จะสังเกตหลายๆ พฤติกรรมในเวลาเดียวกัน นอกจากว่าจะมีประสบการณ์ในการสังเกตเป็นอย่างดีแล้ว เพราะจะทำให้เกิดความสับสนได้ อันเป็นเหตุให้ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ทั้งนี้นี้อาจเลือกใช้แบบสังเกตพฤติกรรมได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับทักษะของผู้ใช้และบริบทของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า ครูคือผู้ที่มีบทบาทในการหาข้อมูลของเด็กที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการที่ครูจะสังเกตพฤติกรรมของเด็กให้ได้ผลนั้น ครูจะต้องเป็นนักสังเกตพฤติกรรมที่ดีเสียก่อน โดยครูควรมีการวางแผนการสังเกต กำหนดสภาพแวดล้อม สถานการณ์และรูปแบบของการสังเกต ทั้งนี้การสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยมีหลักการเลือกสังเกตคือ ครูจะต้องเลือกสถานที่ทำการสังเกตพฤติกรรมว่าพฤติกรรมเกิดขึ้นที่สถานที่ใดบ่อยที่สุดก็เลือกสถานที่นั้น เป็นสถานที่ทำการสังเกตพฤติกรรมและกำหนดระยะเวลาการสังเกตพฤติกรรม ซึ่งครูควรสังเกตเด็กทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจและสติปัญญาเป็นรายบุคคล โดยใช้แบบสำรวจรายการพฤติกรรม (Checklist) หรือเครื่องมืออื่นๆ ควบคุมไปด้วยเสมอ สิ่งที่สำคัญสำหรับครูก่อนทำการสังเกตพฤติกรรมเด็ก ครูควรทำความเข้าใจกับเด็กเสียก่อนเพื่อที่เด็กจะได้เกิดความคุ้นเคยและแสดงพฤติกรรมที่แท้จริงออกมา

2.5 รูปแบบของการสังเกตพฤติกรรม

รูปแบบของการสังเกตพฤติกรรม ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้ดังนี้
 ชนิพรณ จาติเสถียร (2557, น.7-6) กล่าวว่า รูปแบบของการสังเกตพฤติกรรมสามารถแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

1. การสังเกตแบบมีโครงสร้าง (structured observation) เป็นการสังเกตที่กำหนดประเด็นเฉพาะไว้ก่อนที่ทำการสังเกต และจะไม่สังเกตเหตุการณ์อื่นๆ ที่นอกเหนือจากสิ่งที่ระบุไว้ มีการตั้งประเด็น ขอบเขต ความละเอียดของประเด็นที่จะสังเกต ระยะเวลา พฤติกรรม และช่วงระยะเวลาที่พฤติกรรมนั้นๆ เกิดขึ้นไว้อย่างชัดเจน

2. การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (non-structured observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้กำหนดประเด็นการสังเกตเฉพาะ ผู้สังเกตมีอิสระในการสังเกตเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แต่อยู่ภายในขอบเขตที่ศึกษา การสังเกตชนิดนี้เป็นการสังเกตในสภาพทั่วไปอย่างกว้างๆ ไม่เจาะจง อาจทำให้ได้ข้อมูลใหม่ๆ ที่ไม่คาดคิด

อุษาวดี จันทรสุนธิ (2553, น. 8-89) กล่าวถึงรูปแบบของการสังเกตพฤติกรรมไว้ดังนี้

1. การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง ผู้สังเกตมิได้วางกรอบกำหนดขอบเขตของข้อมูลที่ตนเองจะหาเอาไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจนแน่นอน หากแต่อาศัยหลักการทางทฤษฎีกำหนดทิศทางการหาข้อมูลที่ต้องการ เช่น การวิจัยกระบวนการเรียนรู้กฎเกณฑ์และบรรทัดฐานของสังคมจากกิจกรรมและการดำเนินชีวิตในโรงเรียน ผู้สังเกตอาจใช้แนวคิดเรื่อง การใช้หลักสูตรแฝง (hidden curriculum) คือ แบบแผนการประพฤติปฏิบัติในโรงเรียนและในห้องเรียนที่มีได้เขียนไว้ในหลักสูตร เป็นลายลักษณ์อักษร แต่นักเรียนทุกคนรับรู้ปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ การฟังและการรับผิดชอบตนเอง ความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้บรรลุผลดีที่สุด การรับรู้สิทธิของผู้อื่นและปฏิบัติต่อเขาตามนั้น และการรู้จักเลือก แยกแยะลักษณะ และความแตกต่างของบุคคลแล้วสามารถกำหนดขอบข่ายความ

น่าสนใจ และพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องเหมาะสมได้ ผู้สังเกตใช้แนวคิดนี้ในการสังเกตนักเรียน เป้าหมายในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมต่าง ในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

นอกจากนี้ การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างอาจใช้กรอบการสังเกตที่เป็นกลางๆ ประกอบด้วยประเด็นเกี่ยวกับ ฉากและบุคคล พฤติกรรม แบบแผนพฤติกรรมหรือกิจกรรม ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม และความหมาย

การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างมักใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ข้อมูลจากการสังเกตแต่ละครั้ง นำไปสู่การพบความเกี่ยวพันไปถึงเรื่องอื่นๆ ผู้สังเกตจึงสามารถสืบสาวราวเรื่องเหล่านั้นได้ ทำให้มีโอกาสได้ข้อมูลเพิ่มเติมขึ้นมากมาย ทั้งอาจได้เห็นความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่ผู้สังเกตไม่คาดคิดมาก่อน การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างจึงนำไปสู่การสร้างสมมติฐานต่างๆ ที่สำคัญของปัญหาวิจัย การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างต้องใช้ผู้สังเกตที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย และมีประสบการณ์ในการสังเกต เพื่อสามารถเลือกเหตุการณ์สำคัญในการสังเกต ตีความ และบันทึกสิ่งที่สังเกตได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์และถูกต้อง นอกจากนี้ ผู้สังเกตต้องเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ที่มีความซับซ้อน ใช้เวลานานในการสังเกตอย่างต่อเนื่อง และต้องจดบันทึกข้อมูลควบคู่ไปกับการสังเกต

2. การสังเกตแบบมีโครงสร้าง เป็นการสังเกตที่มีระบบการสังเกตตั้งแต่การนิยามตัวแปรบนรากฐานของกรอบแนวคิดทฤษฎี การจัดทำแบบสังเกตที่ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ที่ใช้เป็นเป้าของการสังเกตอย่างละเอียด และการเลือกระบบการบันทึกข้อมูลการสังเกต การมีระบบการสังเกต ทำให้อธิบายความตรงและความเที่ยงของการสังเกตได้อย่างชัดเจน และทำให้ได้ข้อมูลการสังเกตที่เปลี่ยนแปลงตัวเลขได้ การสังเกตแบบมีโครงสร้างจึงสามารถใช้วิธีการทางสถิติมาวิเคราะห์ได้ การสังเกตชนิดนี้ให้ความสำคัญและใช้เวลามากกับการจัดทำแบบสังเกต และระบบบันทึกผลการสังเกต แต่จะไม่เสียเวลาในการดำเนินการสังเกต การสังเกตแบบมีโครงสร้างมักใช้กับการวิจัยเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตามอาจมีการใช้การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างในการวิจัยเชิงปริมาณได้ เช่น ผู้สังเกตใช้การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างในขั้นการสร้างแบบสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการพิจารณากำหนดประเด็นที่ใช้เป็นเป้าหมายการสังเกตแบบมีโครงสร้าง ซึ่งหลักการของการสังเกตแบบมีโครงสร้างในการวิจัยเชิงปริมาณ มีดังนี้

1) การนิยามตัวแปรที่จะสังเกต ต้องนิยามเชิงปฏิบัติการให้มีความชัดเจนและชี้เฉพาะ เมื่อผู้สังเกตเข้าดำเนินการสังเกตจะได้ตัดสินใจได้ว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจัดอยู่ในตัวแปรประเภทใด การนิยามตัวแปรต้องมเหตุผลรับรองจากแนวทฤษฎีอย่างใดอย่างหนึ่ง

2) จำนวนตัวแปรต้องไม่มากเกินไป แต่ต้องมีจำนวนเพียงพอที่จะสะท้อนความตรงของการสังเกต กล่าวคือ ตัวแปรทั้งหมดต้องควบคุมและสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่นักวิจัยใช้ในการวิจัยนั้น การสังเกตแบบมีโครงสร้างมักสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆ ผู้สังเกตต้องใช้ความรวดเร็วในการสังเกต และบันทึกความของการเกิดพฤติกรรม การมีจำนวนตัวแปรมากทำให้แบบ

บันทึกการสังเกตมีรายการให้บันทึกมาก ยุ่งยากในการดูและบันทึกข้อมูลการสังเกต ทำให้สังเกตได้ไม่ทั่วถึง และส่งผลต่อความเที่ยงของการสังเกต

3) ประเภทของตัวแปรที่จะสังเกตต้องเป็นอิสระซึ่งกันและกัน ไม่เหลื่อมกัน เช่น ระบบการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางวาทะระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในชั้นเรียน ตัวแปรทั้ง 10 ประเภทเป็นอิสระซึ่งกันและกัน กระบวนการสังเกตแบบมีโครงสร้าง จึงต้องมีการทดลองใช้แบบสังเกตเพื่อตรวจสอบว่ามีตัวแปรเหลื่อมกันหรือไม่ เช่น พฤติกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นอยู่ในตัวแปรมากกว่าหนึ่งประเภทไม่ได้ ถ้าพบประเด็นเช่นนี้ ผู้สังเกตต้องปรับปรุงแบบสังเกต

4) การสังเกตแบบมีโครงสร้าง สนใจพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจน เป็นพฤติกรรมที่ถูกตีกรอบให้พิจารณาเป็นช่วงสั้นๆ โดยไม่รวมถึงเจตนาหรือแรงจูงใจ ตลอดจนบริบทแวดล้อมของบุคคลที่กำลังถูกสังเกต ผู้สังเกตใช้การสังเกตแบบมีโครงสร้าง จึงควรรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาโดยวิธีอื่นมาประกอบการตีความข้อมูลจากการสังเกต และควรสังเกตตัวแปรที่มุ่งศึกษาในสถานการณ์ต่างๆ กัน เพื่อยืนยันความตรงและความเที่ยงของการสังเกต

การสังเกตแบบมีโครงสร้างเป็นการสังเกตแบบเป็นระบบ ด้วยการกำหนดตัวแปรของการสังเกตให้ชัดเจน และเฉพาะเจาะจง นำไปสู่การสร้างแบบบันทึกการสังเกต ซึ่งเอื้ออำนวยให้ผู้สังเกตบันทึกผลการสังเกตได้สะดวกและรวดเร็ว

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

ธิดารัตน์ อธิปัญจพงษ์ (2548) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ กลุ่มตัวอย่าง คือเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุระหว่าง 3-4 ปี จำนวน 10 คน ที่ศึกษาชั้นเตรียมความพร้อมก่อนอนุบาล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมเด็กในช่วงกิจกรรมการเล่นอิสระเป็นเวลา 5 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือแบบสังเกตพฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า (1) เด็กปฐมวัยสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการใช้ทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง ภาษาพูดที่ใช้มากที่สุด คือการช่วยให้คำแนะนำเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 21.20 ภาษาท่าทางที่เด็กใช้มากที่สุด คือขยับมานั่งใกล้ๆ เพื่อนที่ต้องการเล่นด้วย คิดเป็นร้อยละ 20.48 (2) เด็กปฐมวัยสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการใช้ภาษาท่าทางมากกว่าภาษาพูด คิดเป็นร้อยละ 60.23 และ 39.47 ตามลำดับ (3) เด็กปฐมวัยสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางที่เป็นกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.70 รองลงมา คือภาษาพูดและภาษาท่าทาง ที่บวก คิดเป็นร้อยละ 35.10 และภาษาพูดและภาษาท่าทางที่เป็นลบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.20

มาลัย พิงอยู่สุข (2552) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเล่นเครื่องเล่นสนามของเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ จังหวัดสิงห์บุรี กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัย

อายุ 3 ปี ที่เรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 17 คน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ จังหวัดสิงห์บุรี ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสังเกตพฤติกรรมในกิจกรรมกลางแจ้งเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมการเล่นเครื่องเล่นสนามของเด็กปฐมวัย และแบบบันทึกพฤติกรรมการเล่นเครื่องเล่นสนามของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า (1) เด็กปฐมวัยเข้าเล่นเครื่องเล่นสนามประเภทเครื่องเล่นโดมมากที่สุด รองลงมาคือ อุโมงค์ บาร์โหน กระดานลื่น ชิงช้า ราวปีนป่าย ม้าหมุน และกระดานหก ตามลำดับ (2) เด็กใช้เวลาที่ใช้ในการเล่นเครื่องเล่นสนามมากที่สุดคือ เครื่องเล่นโดม อุโมงค์ บาร์โหน กระดานลื่น ชิงช้า ราวปีนป่าย ม้าหมุน และกระดานหก ตามลำดับ (3) พฤติกรรมในระหว่างเล่นเครื่องเล่นสนามที่พบมากที่สุดได้แก่ เครื่องเล่นโดม พฤติกรรมที่พบคือ คู่กับเพื่อนเมื่ออยู่บนโดม เครื่องเล่นอุโมงค์ พฤติกรรมที่พบคือ ลอดเข้าอุโมงค์แล้วนั่งเล่นในอุโมงค์ เครื่องเล่นบาร์โหน พฤติกรรมที่พบคือ เอื้อมมือจับโดยไม่กล้ายกตัวขึ้น เครื่องเล่นกระดานลื่น พฤติกรรมที่พบคือ ขึ้นบันไดของกระดานลื่นแล้วค่อยๆ นั่งลง เครื่องเล่นชิงช้า พฤติกรรมที่พบคือ สับเปลี่ยนให้เพื่อนเล่นชิงช้า เครื่องเล่นราวปีนป่าย พฤติกรรมที่พบคือ ยืนเฉยมองดูเพื่อนเล่น เครื่องเล่นม้าหมุน พฤติกรรมที่พบคือ นั่งเล่นม้าหมุนกับเพื่อน และเครื่องเล่นกระดานหก พฤติกรรมที่พบคือ เล่นกระดานหกแล้วให้เพื่อนลงก่อน

วรฤทัย กำพริ้ว (2553) ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้มุมหนังสือของเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลกกแรต จังหวัดสุโขทัย กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 20 คน ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลกกแรต จังหวัดสุโขทัย ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสังเกตพฤติกรรมในช่วงกิจกรรมเสรี เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมการใช้มุมหนังสือของเด็กปฐมวัย และแบบบันทึกพฤติกรรมการใช้มุมหนังสือของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า (1) เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลกกแรต จังหวัดสุโขทัย ให้ความสนใจในมุมหนังสือช่วงเวลาที่เล่นเสรีเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้เวลาในมุมหนังสือ 1-5 นาทีมากที่สุด (2) เด็กแสดงพฤติกรรมการเข้ามุมหนังสือด้วยตัวเองมากที่สุด (3) เด็กแสดงพฤติกรรมการหยิบหนังสือมาเปิดดูรูปภาพและข้อความที่ตัวเองสนใจมากที่สุด (4) เด็กแสดงพฤติกรรมการเปิดหนังสือจากขวาไปซ้ายมากที่สุด (5) เด็กแสดงลักษณะท่าทางการใช้หนังสือโดยนั่งเปิดหนังสือดูกับเพื่อนมากที่สุด (6) เด็กแสดงท่าทางตามหนังสือ โดยพูดคุยเรื่องราวตามหนังสือกับเพื่อนมากที่สุด (7) เด็กแสดงมารยาทการใช้มุมหนังสือ โดยการแสดงพฤติกรรมการใช้หนังสืออย่างสงบมากที่สุด (8) เด็กแสดงความสนใจและเลือกหนังสือนิทานที่มีสัตว์เป็นตัวเอกมากที่สุด (9) การเลือกประเภทของหนังสือระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงในระหว่างการใช้มุมหนังสือของเด็กปฐมวัย

พบว่า เด็กชายเลือกหนังสือนิทานประเภทที่มีสัตว์เป็นตัวเอกมากที่สุด เด็กหญิงเลือกหนังสือนิทาน
เทพนิยายมากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัด
ห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษามีรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่
ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5-6
ปี จำนวน 15 คน ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนวัดห้วย
ทองกลาง จังหวัดสระบุรี ได้มาโดยการสุ่มเป็นกลุ่ม 1 ห้องเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลที่เป็น แบบสังเกตพฤติกรรมการมี
วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นแบบสังเกตพฤติกรรม แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 3
ระดับทั้งหมด 15 ข้อ แบ่งพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้าน
ความรับผิดชอบ 5 ข้อ ด้านการตรงต่อเวลา 5 ข้อ และด้านการควบคุมตนเอง 5 ข้อ ผู้วิจัยได้พัฒนา
และตรวจสอบคุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ตามลำดับ
ขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีวินัยใน
ตนเองของเด็กปฐมวัยและการสังเกตพฤติกรรม

2.2 สังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กในห้องเรียนระหว่างที่เด็กทำกิจกรรม และจดบันทึกรายละเอียดของพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาตามที่สังเกตเห็น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรายการพฤติกรรมที่จะสังเกต

2.3 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ตามที่ได้ศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คำนิยามศัพท์ที่ผู้วิจัยให้ไว้ และจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ดังตารางสังเคราะห์ต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 สังเคราะห์พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

ชื่อผู้วิจัย	ความ รับผิดชอบ	ความ อดทน อดกลั้น	ความตรง ต่อเวลา	การ ควบคุม ตนเอง	ความ ซื่อสัตย์	ความ เชื่อมั่นใน ตนเอง
เรจินา จันท์เพ็ญ (2548)	-	-	✓	-	-	-
ศิรินันท์ ลักชิตานนท์ (2550)	✓	-	✓	✓	-	-
เพ็ญศรี แสนเกา (2552)	✓	-	-	✓	-	-
ทัศนียา บัวภา (2554)	-	-	✓	-	-	-
กรรณิการ์ณ พงศ์เลิศวุฒิ (2547)	✓	✓	-	-	-	-
ต้องจิตต์ จิตดี (2547)	✓	✓	-	-	-	✓
ศศินันท์ นิลจันทร์ (2547)	✓	-	✓	✓	✓	-
ณัฐธีรา สมบูรณ์ (2552)	✓	-	✓	✓	-	-
ฉันทนา ศรีศรีภักดี (2555)	✓	-	✓	✓	-	-
รวม	7	2	6	5	1	1

จากตารางที่ 3.1 สามารถสรุปองค์ประกอบของพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองเรียงลำดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความตรงต่อเวลา ด้านการควบคุมตนเอง ด้านความอดทนอดกลั้น ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบของวินัยในตนเองได้ 3 ด้าน มีผู้ศึกษาไว้มากที่สุดคือ ด้านความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเอง

2.4 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการณ์วินัยของเด็กปฐมวัย แบบมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scales) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการสังเกตพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองออกเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับคะแนน 2 เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเอง โดยไม่มีการชี้แนะ

ระดับคะแนน 1 เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเอง เมื่อได้รับการชี้แนะ

ระดับคะแนน 0 เมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเอง

พร้อมทั้งสร้างคู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองเพื่ออธิบายรายละเอียดการใช้แบบสังเกตพฤติกรรม

2.5 นำแบบสังเกตพฤติกรรมและคู่มือการสังเกตพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความเหมาะสม ความชัดเจนของพฤติกรรม ภาษาที่ใช้ เวลาที่ใช้ในการสังเกต และปรับแก้ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.6 นำแบบสังเกตที่ผ่านการพิจารณาของอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาความสอดคล้องของรายการพฤติกรรมที่สังเกตกับพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองที่ได้นิยามศัพท์ไว้ได้ค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 - 1.00

2.7 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ไปทำการสังเกตพฤติกรรมเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในช่วงกิจกรรมการเล่นอิสระ (Free play) โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาความชัดเจน ความเหมาะสมของรายการพฤติกรรมและความสอดคล้องของการสังเกตพฤติกรรม

2.8 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยมาปรับแก้ตามผลการทดลองใช้ จากนั้นทำเป็นแบบสังเกตที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในช่วงกิจกรรมการเล่นอิสระ เป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 50 นาที สังเกตเด็กวันละ 3 คน บันทึกรายละเอียดของพฤติกรรมเพิ่มเติมหากพบพฤติกรรมนอกเหนือจากรายการพฤติกรรมในแบบสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย หลังจากการสังเกตแต่ละครั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนำผลการสังเกตมาตรวจสอบความสอดคล้องกัน

3.2 เมื่อสิ้นสุดการสังเกต 5 สัปดาห์ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสังเกตมาวิเคราะห์ข้อมูล

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยใช้สูตร ดังนี้ (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, 2526)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างกิจกรรม กับลักษณะพฤติกรรม
	$\sum R$	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

4.2 สถิติพื้นฐานที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ใช้สูตรดังนี้
(พรนัชชา ไยแก้ว, 2551, น. 79)

$$P = \frac{f}{N} = 100$$

เมื่อ	P	แทน	ร้อยละ
	F	แทน	ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
	N	แทน	จำนวนความถี่ทั้งหมด

4.3 สถิติที่ใช้เปรียบเทียบข้อมูล ได้แก่ ไคสแควร์ (Chi-Square) ใช้สูตรดังนี้
(Glass, Gene V. 1970 p. 330)

$$\chi^2 = n \left[\sum_{i=1}^I \sum_{j=1}^J \frac{f_{ij}^2}{f_{i \cdot} \cdot f_{\cdot j}} - 1 \right]$$

$$df = (i-1)(j-1)$$

เมื่อ	n	แทน	จำนวนนักเรียน
	f_{ij}^2	แทน	ความถี่ที่สังเกตได้ในแต่ละกลุ่มย่อย
	$f_{i \cdot}$	แทน	ความถี่สัมพัทธ์สะสมของข้อมูลที่สังเกตได้
	$f_{\cdot j}$	แทน	ความถี่สัมพัทธ์สะสมของข้อมูลที่คาดหวัง

4.4 เกณฑ์การพิจารณาพฤติกรรมวินัยในตนเองที่ต้องปรับปรุง

	ค่าเฉลี่ย	ระดับคะแนน
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 – 2.00	2
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	0.51 – 1.50	1
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	0.00 – 0.50	0

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ไว้ 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง

ตอนที่ 1 ลักษณะพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

เมื่อนำผลการสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย มาวิเคราะห์เป็นรายองค์ประกอบได้ผลดังตารางที่ 4.1-4.4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย แยกตามรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบของพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง	คะแนน	ร้อยละ
1. ด้านความรับผิดชอบ	555	34.11
2. ด้านการตรงต่อเวลา	515	31.65
3. ด้านการควบคุมตนเอง	557	34.23
รวม	1,627	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ที่เด็กแสดงออกมากที่สุด คือ ด้านการควบคุมตนเอง คิดเป็นร้อยละ 34.23 รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 34.11 และองค์ประกอบของพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ที่เด็กแสดงออกน้อยที่สุด คือ ด้านการตรงต่อเวลา คิดเป็นร้อยละ 31.65

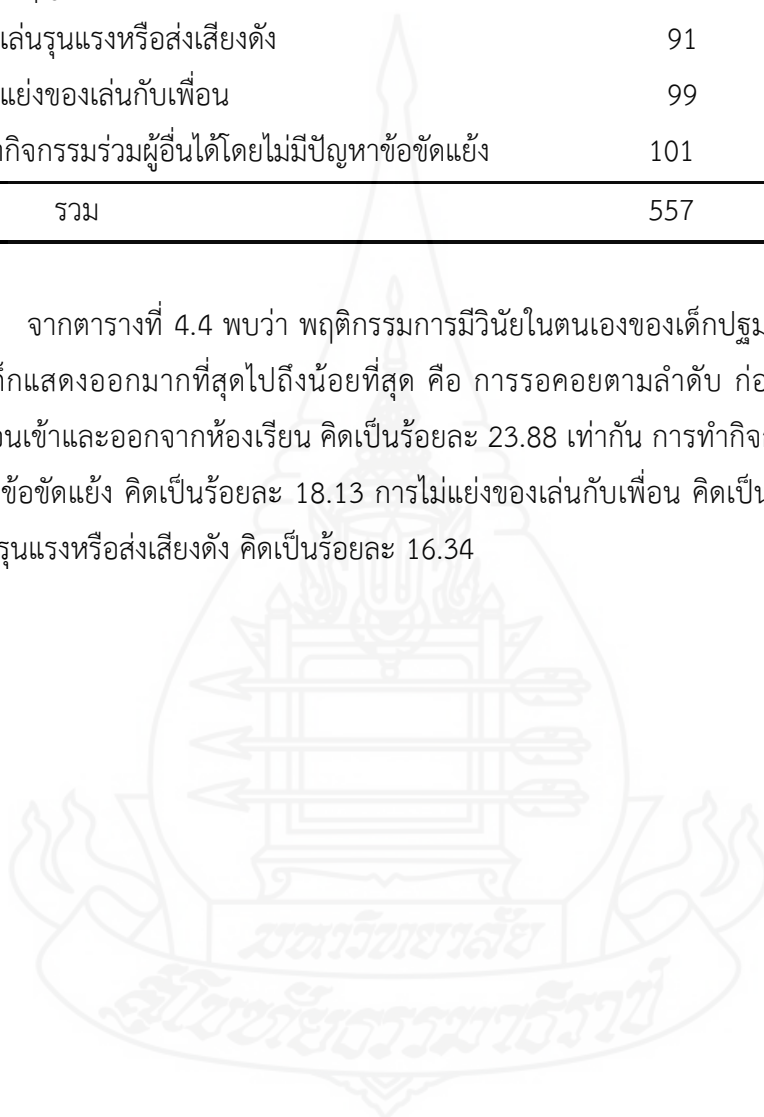
เมื่อพิจารณารายละเอียดพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ที่แสดงออกมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ในแต่ละองค์ประกอบได้ผล ดังตารางที่ 4.2-4.4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 ลักษณะพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการควบคุมตนเอง

พฤติกรรมด้านการควบคุมตนเอง	คะแนน	ร้อยละ
1. การรอคอยตามลำดับ ก่อน-หลัง	133	23.88
2. การขออนุญาตก่อนเข้าและออกจากห้องเรียน	133	23.88
3. การไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง	91	16.34
4. การไม่แย่งของเล่นกับเพื่อน	99	17.77
5. การทำกิจกรรมร่วมผู้อื่นได้โดยไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง	101	18.13
รวม	557	100

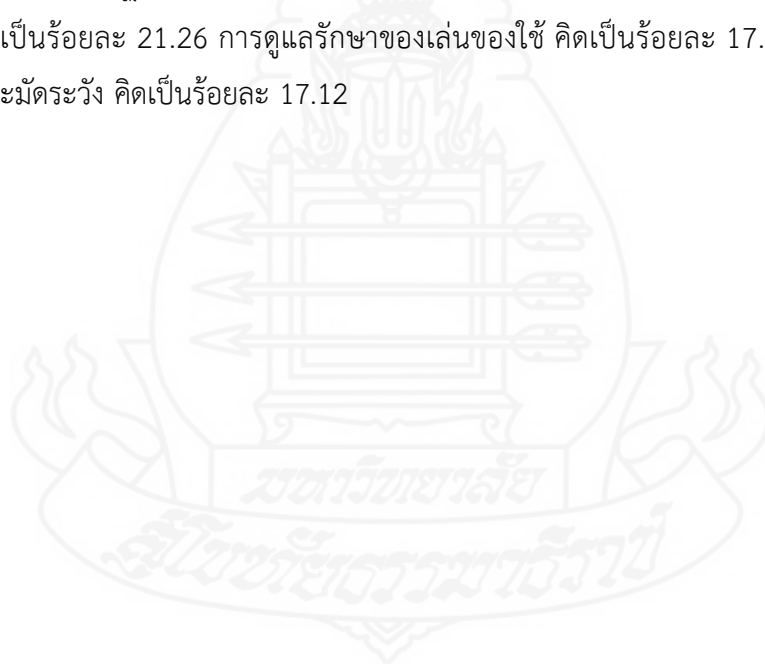
จากตารางที่ 4.4 พบว่า พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการควบคุมตนเองที่เด็กแสดงออกมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุด คือ การรอคอยตามลำดับ ก่อน-หลัง และการขออนุญาตก่อนเข้าและออกจากห้องเรียน คิดเป็นร้อยละ 23.88 เท่ากัน การทำกิจกรรมร่วมผู้อื่นได้โดยไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง คิดเป็นร้อยละ 18.13 การไม่แย่งของเล่นกับเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 17.77 และการไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง คิดเป็นร้อยละ 16.34

ตารางที่ 4.3 ลักษณะพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านความรับผิดชอบ

พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ	คะแนน	ร้อยละ
1. การปฏิบัติตามข้อตกลง	122	21.98
2. การตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ	118	21.26
3. การช่วยเหลือตนเองในการทำกิจกรรม	123	22.16
4. การดูแลรักษาของเล่นของใช้	97	17.48
5. การเล่นของเล่นอย่างระมัดระวัง	95	17.12
รวม	555	100

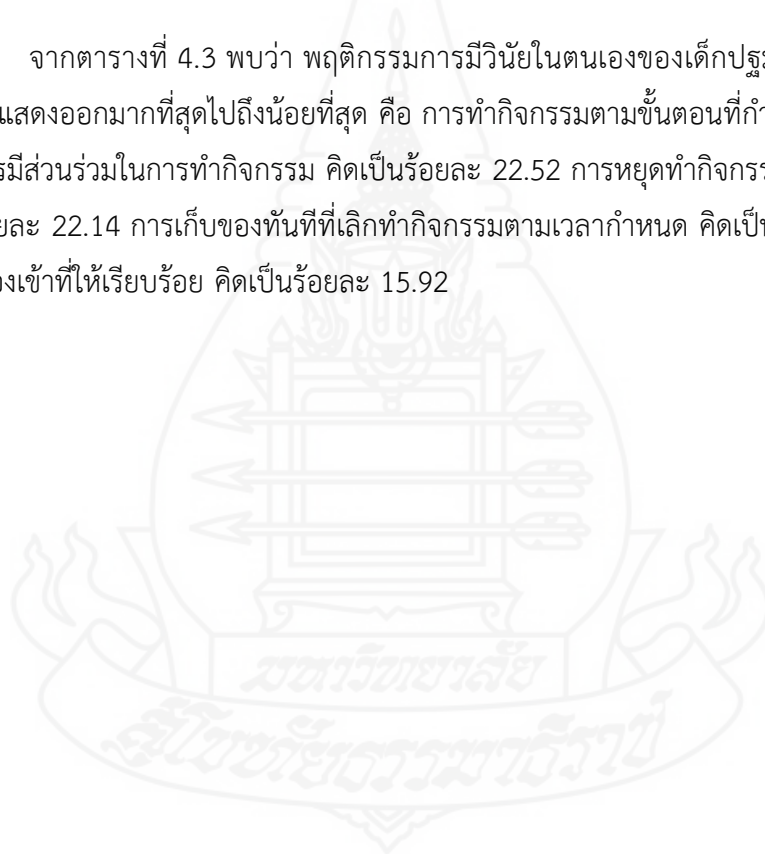
จากตารางที่ 4.3 พบว่า พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านความรับผิดชอบที่เด็กแสดงออกมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด คือ การช่วยเหลือตนเองในการทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 22.16 การปฏิบัติตามข้อตกลง คิดเป็นร้อยละ 21.98 การตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 21.26 การดูแลรักษาของเล่นของใช้ คิดเป็นร้อยละ 17.48 และการเล่นของเล่นอย่างระมัดระวัง คิดเป็นร้อยละ 17.12

ตารางที่ 4.4 ลักษณะพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการตรงต่อเวลา

พฤติกรรมด้านการตรงต่อเวลา	คะแนน	ร้อยละ
1. การทำกิจกรรมตามขั้นตอนในเวลาที่กำหนด	119	23.11
2. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	116	22.52
3. การหยุดทำกิจกรรมเมื่อได้ยินสัญญาณ	114	22.14
4. การเก็บของทันทีที่เลิกทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด	84	16.31
5. การเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย	82	15.92
รวม	515	100

จากตารางที่ 4.3 พบว่า พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการตรงต่อเวลาที่เด็กแสดงออกมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด คือ การทำกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนด คิดเป็นร้อยละ 23.11 การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 22.52 การหยุดทำกิจกรรมเมื่อได้ยินสัญญาณ คิดเป็นร้อยละ 22.14 การเก็บของทันทีที่เลิกทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด คิดเป็นร้อยละ 16.31 และการเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย คิดเป็นร้อยละ 15.92

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง

เมื่อนำคะแนนที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยเพศชายและเพศหญิง มาเปรียบเทียบกันในแต่ละองค์ประกอบของพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ได้ผลดังตารางที่ 4.5-4.7

ตารางที่ 4.5 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง
ด้านความรับผิดชอบ

เพศ	ระดับ 2	ระดับ 1	ระดับ 0	รวม
ชาย	3	5	0	8
หญิง	4	3	0	7
รวม	7	8	0	15

$\chi^2 = .5775$ เมื่อเทียบกับค่าวิกฤติของ χ^2 ที่ $df = 2$ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 5.991 จะเห็นได้ว่า มีค่าน้อยกว่าค่าวิกฤติ
ดังนั้น เด็กชายกับเด็กหญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบ ไม่ต่างกัน

ตารางที่ 4.6 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง
ด้านการตรงต่อเวลา

เพศ	ระดับ 2	ระดับ 1	ระดับ 0	รวม
ชาย	3	5	0	8
หญิง	2	5	0	7
รวม	5	10	0	15

$\chi^2 = .1320$ เมื่อเทียบกับค่าวิกฤติของ χ^2 ที่ $df = 2$ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 5.991
จะเห็นได้ว่า มีค่าน้อยกว่าค่าวิกฤติ

ดังนั้น เด็กชายกับเด็กหญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ด้านการตรงต่อเวลา ไม่
ต่างกัน

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง
ด้านการควบคุมตนเอง

เพศ	ระดับ 2	ระดับ 1	ระดับ 0	รวม
ชาย	3	5	0	8
หญิง	7	0	0	7
รวม	10	5	0	15

$\chi^2 = 6.5625$ เมื่อเทียบกับค่าวิกฤติของ χ^2 ที่ $df = 2$ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 5.991
จะเห็นได้ว่า มีค่ามากกว่าค่าวิกฤติ

ดังนั้น เด็กชายกับเด็กหญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ด้านการควบคุมตนเอง
ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยเด็กหญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเองมากกว่า
เด็กชาย

เมื่อนำคะแนนพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยมาเทียบกับเกณฑ์ ได้ผลดัง
ตารางที่ 4.8 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองที่ต้องปรับปรุง

ที่	เพศ	พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองที่ต้องปรับปรุง			รวม
		ความรับผิดชอบ	การตรงต่อเวลา	การควบคุมตนเอง	
1	ชาย	ข้อ 4, 5	ข้อ 7, 9,	ข้อ 13	5 ข้อ
2	ชาย	ข้อ 2, 4, 5	ข้อ 6, 7, 8, 9, 10	ข้อ 12, 13, 14, 15	12 ข้อ
3	ชาย	ข้อ 2	ข้อ 6, 9, 10	ข้อ 13	5 ข้อ
4	ชาย	-	-	ข้อ 13, 15	2 ข้อ
5	ชาย	ข้อ 3, 4, 5	ข้อ 6, 7, 8, 9, 10	ข้อ 13, 15	10 ข้อ
6	ชาย	ข้อ 4, 5	ข้อ 10	ข้อ 13, 14, 15	6 ข้อ
7	ชาย	-	-	ข้อ 14	1 ข้อ
8	ชาย	ข้อ 1, 4, 5	ข้อ 6, 9, 10	ข้อ 12, 13, 14, 15	10 ข้อ
9	หญิง	-	-	ข้อ 13, 14	2 ข้อ
10	หญิง	-	-	ข้อ 14	1 ข้อ
11	หญิง	ข้อ 1, 2, 4, 5	ข้อ 6, 8, 9, 10	ข้อ 14, 15	10 ข้อ
12	หญิง	ข้อ 4, 5	ข้อ 7, 9, 10	ข้อ 14, 15	7 ข้อ
13	หญิง	-	ข้อ 9, 10	ข้อ 14	3 ข้อ
14	หญิง	ข้อ 2, 4, 5	ข้อ 6, 7, 10	ข้อ 13, 14	8 ข้อ
15	หญิง	ข้อ 4, 5	ข้อ 9, 10	ข้อ 13, 14	6 ข้อ

จากตารางที่ 4.8 จะเห็นได้ว่า เด็กปฐมวัยที่ต้องปรับปรุงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ เลขที่ 2 ต้องปรับปรุง 12 ข้อ เลขที่ 5, 8, และ 11 ต้องปรับปรุง 10 ข้อ เลขที่ 14 ต้องปรับปรุง 8 ข้อ เลขที่ 12 ต้องปรับปรุง 7 ข้อ เลขที่ 7 และ 15 ต้องปรับปรุง 6 ข้อ เลขที่ 1 และ 3 ต้องปรับปรุง 5 ข้อ เลขที่ 13 ต้องปรับปรุง 3 ข้อ เลขที่ 4 และ 9 ต้องปรับปรุง 2 ข้อ และเลขที่ 7 และ 10 ต้องปรับปรุง 1 ข้อ

ข้อสังเกตที่ได้จากการบันทึก

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย ในกิจกรรมเสรี เป็นเวลา 5 สัปดาห์ นอกจากข้อมูลที่ได้ในแบบสังเกตพฤติกรรมแล้ว ผู้วิจัยยังพบข้อสังเกตที่ได้จากการบันทึกพฤติกรรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เด็กพยายามที่จะเล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนที่ตนเองชื่นชอบ ตัวอย่างเช่น น้องกูกชอบน้องกิ๊ก น้องกูกจะพยายามเดินเข้าไปหาน้องกิ๊ก ชวนคุย ขอเล่นด้วย สนับสนุนการเล่นของน้องกิ๊ก โดยการหาของเล่นมาให้ ยอมทำตามคำสั่ง
2. การมีพฤติกรรมเลียนแบบเพื่อนที่ตนเองอยากร่วมทำกิจกรรมด้วย เช่น การเลียนแบบท่าทางการเดิน การพูด ท่าทางในการเล่นบทบาทสมมติ
3. การเสนอความคิดเห็นเพื่อยุติข้อขัดแย้งระหว่างทำกิจกรรม เช่น เมื่อเห็นเพื่อนแย่งของเล่นเพื่อไปเล่นกับเพื่อนคนอื่น ก็เสนอให้มาเล่นด้วยกัน หรือนำของเล่นมาแลกเปลี่ยนกันเล่น
4. การบอกให้เพื่อนเก็บของเล่นที่ตนเองเล่น ในขณะที่เล่นเสร็จ เด็กจะเวียนเล่นตามมุมที่ตนเองสนใจ ช่วงจะเปลี่ยนไปเล่นมุมอื่นจะมีทั้งเด็กที่เก็บและไม่เก็บของเล่นเข้าที่ ก็จะมีเด็กบางคนที่ยกยบอกเพื่อนให้เก็บของเล่นให้เรียบร้อยก่อนไปเล่นอย่างอื่น
5. การช่วยเหลือเพื่อนในการทำกิจกรรม ทั้งที่เข้าไปช่วยเหลือด้วยตนเองหรือเพื่อนขอร้องให้ช่วย
6. การอาสาเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม เช่น ชวนเพื่อนทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วให้เพื่อนทำตาม
7. การขอโทษเพื่อนเมื่อตนเองทำผิดพลาดระหว่างการทำกิจกรรม เช่น เมื่อตกลงกันว่า จะวางไม้บล็อกต่อกันให้สูงที่สุด แต่กลับใช้มือปัดให้ล้ม

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งสามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 15 คน ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี ได้มาโดยการสุ่มเป็นกลุ่ม 1 ห้องเรียน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มเป็นกลุ่ม 1 ห้องเรียน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ ทั้งหมด 15 ข้อ แบ่งพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ 5 ข้อ ด้านการตรงต่อเวลา 5 ข้อ และด้านการควบคุมตนเอง 5 ข้อ

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในช่วงกิจกรรมการเล่นอิสระ (Free play) ในภาค

เรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 เป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 50 นาที สังเกตเด็กวันละ 3 คน บันทึกรายละเอียดของพฤติกรรมเพิ่มเติมหากพบพฤติกรรมนอกเหนือจากรายการพฤติกรรมในแบบสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย หลังจากการสังเกตแต่ละครั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนำผลการสังเกตมาตรวจสอบความสอดคล้องกัน

2) เมื่อสิ้นสุดการสังเกต 5 สัปดาห์ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสังเกตมาวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.4 ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี พบว่า

1) เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ที่แสดงออกมากที่สุด คือ ด้านการควบคุมตนเอง รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบ และที่เด็กแสดงออกน้อยที่สุด คือ ด้านการตรงต่อเวลา โดยมีรายละเอียดพฤติกรรมแต่ละด้าน ดังนี้

(1) ด้านการควบคุมตนเอง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด คือ การรอคอยตามลำดับก่อน-หลัง การขออนุญาตก่อนเข้าและออกจากห้องเรียน การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้โดยไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง การไม่แย่งของเล่นกับเพื่อน และการไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง

(2) ด้านความรับผิดชอบ พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด คือ การช่วยเหลือตนเองในการทำกิจกรรม การปฏิบัติตามข้อตกลง การตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย ให้สำเร็จการดูแลรักษาของเล่นของใช้ และการเล่นของเล่นอย่างระมัดระวัง

(3) ด้านการตรงต่อเวลา พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด คือ การทำกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนด การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การหยุดทำกิจกรรมเมื่อได้ยินสัญญาณ การเก็บของทันทีที่เลิกทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด และการเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย

2) เด็กชายและเด็กหญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบ และด้านการตรงต่อเวลาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการควบคุมตนเองเด็กหญิงมีพฤติกรรมสูงกว่าเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง ผลการวิจัยมีดังนี้

2.1 เด็กปฐมวัยแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือด้านการควบคุมตนเอง ด้านความรับผิดชอบ และด้านการตรงต่อเวลา ทั้งนี้เนื่องจากวินัยในตนเองทั้ง 3 ด้านดังกล่าว เป็นทักษะที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ครูต้องให้ความสำคัญในการปลูกฝังและสร้างเสริมให้เกิดขึ้นในช่วงปฐมวัย เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นพื้นฐานบุคลิกภาพของบุคคลเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต ดังนั้น ครูปฐมวัยจึงกำหนดให้พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงของห้องเรียนที่ครูและเด็กต้องปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ด้วยการที่ครูและเด็กร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์ กติกาที่ทุกคนต้องปฏิบัติ เช่น เก็บของเล่นและของใช้ส่วนตัวเข้าที่ให้เรียบร้อย การรอคอยตามลำดับก่อน-หลัง การขออนุญาตก่อนเข้า-ออกห้องเรียน การไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง การหยุดทำกิจกรรมเมื่อได้ยินสัญญาณ การเล่นของเล่นอย่างระมัดระวัง เป็นต้น ทำให้เด็กปฏิบัติจนเกิดความเคยชินและพัฒนาเป็นวินัยในตนเองในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตนเองของแมเรอร์ ที่ได้กล่าวว่า ความรักและความผูกพันของเด็กกับเด็กไปสู่การปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนหรือการเลียนแบบผู้ที่ตนรักและพอใจ กล่าวคือ จากความรักและความพอใจของเด็กที่มีต่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู จึงทำให้เมื่อบิดา มารดาหรือผู้เลี้ยงดูมีการอบรมสั่งสอนเด็ก หรือมีการกระทำ หรือพูดจาอย่างไร เด็กก็จะเกิดการทำตาม หรือเลียนแบบคำพูด การกระทำของเด็กเช่นนี้จะทำให้เขาเกิดความสุข ความพอใจได้เอง อันเป็นลักษณะการให้รางวัลและชมเชยตนเอง และยังสอดคล้องการสังเคราะห์พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่มีการศึกษาและพัฒนามากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ (ศิรินันท์ ลักษณะิตานนท์ 2550, เพ็ญศรี แสนภา 2552, กรรณิการ์ณ พงศ์เลิศวุฒิ 2547, ต้องจิตต์ จิตดี 2547, ศศินันท์ นิลจันทร์ 2547, ญัฐธีรา สมบูรณ์ 2552 และฉันทนา ศรีภักดี 2555) ด้านการควบคุมตนเอง (ศิรินันท์ ลักษณะิตานนท์ 2550, เพ็ญศรี แสนภา 2552, ศศินันท์ นิลจันทร์ 2547, ญัฐธีรา สมบูรณ์ 2552 และฉันทนา ศรีภักดี 2555) และด้านการตรงต่อเวลา (เรจินา จันท์เพ็ญ 2548, ศิรินันท์ ลักษณะิตานนท์ 2550, ทศณิยา บัวภา 2552, ศศินันท์ นิลจันทร์ 2547, ญัฐธีรา สมบูรณ์ 2552 และฉันทนา ศรีภักดี 2555)

การที่เด็กมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเองสูงกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจาก ครูปฐมวัยจะเน้นย้ำเด็กด้านนี้มากกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากพฤติกรรมการควบคุมตนเอง ส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยในห้องเรียน หากเด็กไม่สามารถควบคุมตนเองได้ อาจเป็นสาเหตุของการทะเลาะเบาะแว้งและความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น เช่น การอดทนรอคอย การขออนุญาต การไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง และการไม่แย่งของเล่นกับเพื่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของพักตร์วิภา บุญมาก (2553) ที่ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการละเล่นไทยที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมรายด้าน ได้แก่ ความอดทน การปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน การยอมรับผู้อื่น หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และยังสอดคล้องกับอวยพร ศรีสมบัติ (2553) ที่ได้กล่าวว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้ฐานการเรียนรู้มีลักษณะพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองใน

ด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ผลการทดลองทำให้ทราบว่าฐานการเรียนรู้ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมการเล่นที่มามีตัวแบบที่ดี โดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของตัวละครนั้น สามารถช่วยปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้กับเด็ก และการเล่นเกมแบบร่วมมือทำให้เด็กรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน และการปฏิบัติตามกติการ่วมกัน ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยให้เด็กสามารถควบคุมตนเองได้

2.2 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมมีวินัยในตนเองระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงพบว่า เด็กชายและเด็กหญิงมีพฤติกรรมกรรมมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบ และด้านการตรงต่อเวลาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการควบคุมตนเองเด็กหญิงมีพฤติกรรมสูงกว่าเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้การแสดงออกพฤติกรรมดังกล่าวของเด็กชายกับเด็กหญิงอาจเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ การประพฤติกและปฏิบัติที่แตกต่างกันที่พ่อแม่แสดงออกต่อลูกชายและลูกสาว ดังที่ วิทยา มานะวานิชเจริญ (2558) กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างเพศ ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากพ่อแม่ที่สนองตอบและให้รางวัลพฤติกรรมที่แตกต่างกันในเด็กชาย-หญิง อาทิพ่อแม่ซื้อเครื่องเล่นกีฬาและรถเด็กเล่น ให้ลูกชายแต่ซื้อตุ๊กตาและเฟอร์นิเจอร์เด็ก ให้ลูกสาว ในการเล่นกับลูกชาย พ่อมักเป็นต้นแบบปฏิบัติของลักษณะแข็งกร้าว (Aggressive) และยืนกราน (Assertive) ส่วนในการเล่นกับลูกสาว แม่ก็เป็นแบบอย่างของอุปนิสัยอ่อนโยน (Gentle) และเปิดเผย (Expressive) ดังนั้น พ่อแม่จะส่งเสริมหรือไม่สนับสนุน พฤติกรรมแบบใดๆ ขึ้นอยู่กับว่าพฤติกรรมนั้นๆ สอดคล้องกับบทบาททางเพศของเด็กชาย-หญิงตามประเพณีปฏิบัติหรือไม่ นอกจากนี้ ฌรุทธ์ สุทธิจิตต์ (2541) ยังกล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบกาย โดยทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อกันและกันเสมอ การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) สิ่งแวดล้อมนี้อาจหมายถึงมนุษย์ด้วยกันเอง เช่น ผู้สอนเป็นตัวอย่างสำหรับผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน หรืออาจหมายถึงสิ่งอื่นๆ ได้ทั้งสิ้น เช่น วิทยุ หนังสือหรือสิ่งอื่นๆ ที่มีบทบาทเป็นตัวแบบ ในขณะที่ผู้เรียนสังเกต ฝึมอง หรือรับรู้ ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการเรียน การถ่ายทอดทางสังคม (Socialization)

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาวินัยในตนเอง ให้แก่เด็กปฐมวัยในโรงเรียนวัดห้วยทองกลาง

3.1.2 ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยช่วยให้ครูตระหนักถึงความแตกต่างของวินัยในตนเองระหว่างเด็กชาย เด็กหญิง และหาแนวทางในการพัฒนาวินัยในตนเองให้เด็กอย่างเหมาะสมตามเพศ

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยด้านอื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลที่ครูจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กต่อไป

3.2.2 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กแต่ละช่วงวัย

3.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองให้แก่เด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมการประกอบอาหาร กิจกรรมเกมการศึกษา กิจกรรมกลางแจ้ง

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.(2537). *คู่มือสื่อสารการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง*. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ. (2547). *ผลของการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบละครสร้างสรรค์ต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- กมลจันทร์ ชื่นฤทธิ.(2550). *การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- กุลชา ศิรเฉลิมพงศ์. (2544). *แนวทางการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม จังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ.(2542). *การฝึกวินัยเด็ก การศึกษาปฐมวัย*. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- กัญระญา รุ่งเรือง.(2545). *ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบหลากหลายต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ฉันทนา ศรีภักดี.(2555). *การศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ชนิพรรณ จาติเสถียร.(2557). *การประเมินและการสร้างเสริมพฤติกรรมเด็กปฐมวัย*. หน่วยที่ 7 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ณัฐธีรา สมบูรณ์.(2552). *ผลการจัดชั้นเรียนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยพระนคร, กรุงเทพฯ.
- ดวงเดือน พันธุนาวิณ. (2523). *จิตวิทยาปลูกฝังวินัยแห่งตนเอง : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพฯ.*

- ต้องจิตต์ จิตติ.(2547). การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ลลอร์ฟ. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- เตือนใจ เกตุษา. (2548). เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย การประเมินพัฒนาการระดับเด็กปฐมวัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ภาควิชาการประเมินการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทัศนียา บัวภา. (2554). ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเด็คนักวิจัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ธนาพร ศรีโสภณ. (2553). การศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับปานกลางจากการฝึกของผู้ปกครองที่ได้รับการฝึกโดยชุดฝึกอบรมพัฒนาพฤติกรรมความมีวินัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ธัญญรัตน์ ลุณานันต์.(2550). การสังเกตพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โรงเรียนพญาไท กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ธิดารัตน์ อธิปัญจพงษ์. (2549). การศึกษาพฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิ, นนทบุรี.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2549). เทคนิคการประเมินผลการพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิลุบล สีนุปิ่น.(2549). การใช้นิทานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความมีวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ประยุทธ ไทยธานี. (2550). ธรรมชาติของผู้เรียน. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- เพ็ญศรี แสนภา. (2552). การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. (ปริญญาานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พัทตร์วิภา บุญมาก. (2553). ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเล่นไทยที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี.

- ไพเราะ พุ่มมัน. (2551). *สิ่งที่ครูผู้สอนควรรู้ ควรทำ ก่อนนำไปสู่ผลงานทางวิชาการ การพัฒนาคุณภาพนักเรียนระดับปฐมวัยสู่ผลงานทางวิชาการ*, ชลบุรี.
- มาลัย พิงอยู่สุข. (2552). *การสังเกตพฤติกรรมการเล่นเครื่องเล่นสนามของเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ จังหวัดสิงห์บุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ยุณีย์ กอนพวง, วิไลย์ เอมพรหม และสร้อยลา คงหนองลาน. (2551). *การพัฒนากิจกรรมการเล่นิทานตามกระบวนการของคอร์ป ที่เสริมสร้างวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย ตามแนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม*. กรุงเทพฯ: เซเวนพรีนติ้งกรุ๊ป.
- เรจินา จันท์เพ็ญ. (2548). *การพัฒนาความมีวินัยในตนเองโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สำหรับเด็กปฐมวัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- วรฤทัย กำปงฟ้า. (2553). *การสังเกตพฤติกรรมการใช้มุมหนังสือของเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลกกแรต จังหวัดสุโขทัย*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วิทยา นาควัชระ. (2544). *วิธีเลี้ยงลูกให้เก่งดีและมีสุข = IQ EQ MQ AQ*. กรุงเทพฯ: กู๊ดบุ๊ค.
- วิทยา มานะวานิชเจริญ. (2558). *จิตวิทยาเด็ก-จากในครรภ์สู่ปฐมวัย ตอนที่ 50 : พัฒนาการทางเพศผ่านการรับรู้ (1)*. สืบค้นจาก <http://taamkru.com/th/จิตวิทยาเด็ก-ตอนที่ 50>.
- วินัย ริงสีนนท์. (2535). *เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย การวัดและประเมินผลกลุ่มวิชาเตรียมประสบการณ์*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ศศิรินทร์ นิลจันทร์. (2547). *ผลของการจัดกิจกรรมการเล่นิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเคาย*. (ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ศิริรินทร์ ลักษิตานนท์. (2550). *ความสามารถในการแก้ปัญหาและความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลปากท่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 4 ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ*. (ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ราชบุรี.

- ศุภลักษณ์ ศรีดอกไม้. (2551). *การใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนที่มีต่อความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สรินยา นาคะพงศ์. (2556). *ผลการจัดประสบการณ์แบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลบ้านผือพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สมจิตต์ สุวรรณวงษ์. (2542). *การศึกษาการจัดสภาพการณ์เสริมความคิดเชิงคุณธรรมสังคมตามแนวคอนสตรัคติวิสต์เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย*. (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สมยศ พุทธนิมิตต์. (2533). *การพัฒนาวินัยในตนเองให้กับนักเรียนของครูสังคมศึกษาตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2550). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2542). *แนวการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์ดวงกมล.
- สืบศักดิ์ น้อยดัด. (2555). *การศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2549). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุขอรุณ วงษ์ทิม และนิธิพัฒน์ เมฆขจร. (2555). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวินัยในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *คู่มือพัฒนาเด็กก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- อุษาวดี จันทรสนธิ. (2553). *การวิจัยหลักสูตรและการเรียนการสอน*. หน่วยที่ 8. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

อวยพร ศรีสมบัติ. (2553). การศึกษาผลการจัดกิจกรรมโดยใช้ฐานการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความมีวินัย
ในตนเองของเด็กปฐมวัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

Glass, Gene V. (1970). *Statistical Methods in Education and Psychology*. Englewood
Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. นายนนทิตศักดิ์ ผาผาย   ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 2
กศ.ม.การศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสบการณ์หรือความชำนาญ นิเทศและปฏิบัติงานด้าน
การศึกษาปฐมวัย 30 ปี
2. นางสาวสุจิตรา จรรยา   ครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านสะแกราบ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
ค.ม.การศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ประสบการณ์หรือความชำนาญ ครูผู้สอนด้านการศึกษาปฐมวัย 21 ปี
3. นางสรินยา นาคะพงศ์   ครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนอนุบาลบ้านฝ้อพิทยาภูมิ อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี
ศษ.ม. ปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ประสบการณ์หรือความชำนาญ ครูผู้สอนด้านการศึกษาปฐมวัย 20 ปี

ภาคผนวก ข

หนังสือขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

ที่ ศธ 0522.16 (บ)/354

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

26 ตุลาคม 2558

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางภัสสนิศา กุลแก้ว นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน วิชาเอก
ปฐมวัยศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ
เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดห้วยทองกลาง จังหวัดสระบุรี
ตามโครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและ
ได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระไว้ชิ้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้น
มีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาปฐมวัย ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อ
การปรับปรุงเครื่องมือการศึกษาค้นคว้าอิสระของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วย
ตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรณงพ จินะวัฒน์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา 0895699374

ภาคผนวก ค

คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

แบบบันทึกพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

คำชี้แจง

1. การใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

1.1 แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมแบบมาตรฐานค่า (Rating Scale) 3 ระดับ ทั้งหมด 15 ข้อ แบ่งพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ 5 ข้อ ด้านการตรงต่อเวลา 5 ข้อ และด้านการควบคุมตนเอง 5 ข้อ

1.2 สังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 15 คน เป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 50 นาที สังเกตวันละ 3 คน ในช่วงเวลากิจกรรมเสรี

1.3 เกณฑ์การให้คะแนน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ จำนวน 5 ข้อ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบด้วยตนเอง โดยไม่มีการชี้แนะ ให้ 2 คะแนน ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ เมื่อได้รับการชี้แนะ ให้ 1 คะแนน และถ้าเด็กไม่แสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ ให้ 0 คะแนน

ด้านที่ 2 พฤติกรรมด้านการตรงต่อเวลา จำนวน 5 ข้อ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลาด้วยตนเอง โดยไม่มีการชี้แนะ ให้ 2 คะแนน ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลา เมื่อได้รับการชี้แนะ ให้ 1 คะแนน และถ้าเด็กไม่แสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลา ให้ 0 คะแนน

ด้านที่ 3 พฤติกรรมด้านการควบคุมตนเอง จำนวน 5 ข้อ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเอง ด้วยตนเอง โดยไม่มีการชี้แนะ ให้ 2 คะแนน ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเอง เมื่อได้รับการชี้แนะ ให้ 1 คะแนน และถ้าเด็กไม่แสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเอง ให้ 0 คะแนน

2. การใช้แบบบันทึกพฤติกรรมกรณีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

2.1 เป็นการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกิจกรรมการเสรี เป็นรายบุคคล

2.2 บันทึกรายละเอียดของพฤติกรรมเพิ่มเติมจากแบบสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมกรณีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

แบบสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

สัปดาห์ที่..... วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

ชื่อผู้สังเกต.....นามสกุล.....

ชื่อนักเรียน.....นามสกุล.....ชั้นอนุบาลปีที่.....

คำชี้แจง สังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยตามรายการพฤติกรรมที่กำหนด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างระดับคะแนนที่เด็กแสดงพฤติกรรม

เกณฑ์การให้คะแนน ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง โดยไม่มีการชี้แนะ ให้ 2 คะแนน

ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง เมื่อได้รับการชี้แนะ ให้ 1 คะแนน

ถ้าเด็กไม่แสดงพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ให้ 0 คะแนน

ลำดับที่	พฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง	ระดับคะแนน			รวม คะแนน
		2	1	0	
1.	ด้านความรับผิดชอบ				
	การปฏิบัติตามข้อตกลง				
	2.	การตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ			
	3.	การช่วยเหลือตนเองในการทำกิจกรรม			
	4.	การดูแลรักษาของเล่นของใช้			
6.	ด้านการตรงต่อเวลา				
	การทำกิจกรรมตามขั้นตอนในเวลาที่กำหนด				
	7.	การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม			
	8.	การหยุดทำกิจกรรมเมื่อได้ยินสัญญาณ			
	9.	การเก็บของทันทีที่เลิกทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด			
	10.	การเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย			
	11.	ด้านการควบคุมตนเอง			
	การรอคอยตามลำดับ ก่อน-หลัง				

ลำดับที่	พฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง	ระดับคะแนน			รวม คะแนน
		2	1	0	
12.	การขออนุญาตก่อนเข้าและออกจาก ห้องเรียน				
13.	การไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง				
14.	การไม่แย่งของเล่นกับเพื่อน				
15.	การทำกิจกรรมร่วมผู้อื่นได้โดยไม่มีปัญหาข้อ ขัดแย้ง				

แบบบันทึกพฤติกรรมการณ์มีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

สัปดาห์ที่..... วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

ชื่อผู้สังเกต.....นามสกุล.....

ชื่อนักเรียน.....นามสกุล.....ชั้นอนุบาลปีที่.....

บันทึกเวลา.....

พฤติกรรม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ความคิดเห็นของผู้สังเกต

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

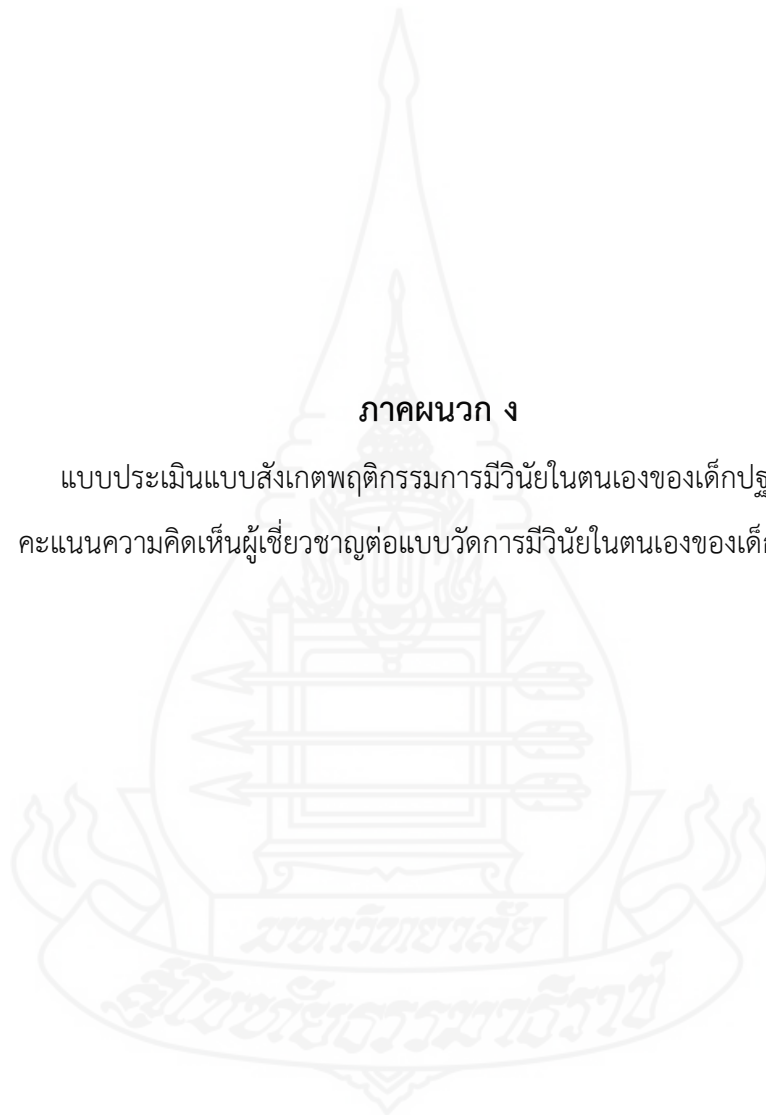
ลงชื่อ.....ผู้บันทึก

(.....)

ภาคผนวก ง

แบบประเมินแบบสังเกตพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
คะแนนความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญต่อแบบวัดการณ์วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

แบบประเมินแบบสังเกตพฤติกรรมการณ์วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

ชื่อ.....ตำแหน่ง.....

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างตามระดับความคิดเห็นของท่านดังนี้

- 1 หมายถึง แนใจว่าข้อความวัดตรงจุดประสงค์
 0 หมายถึง ไม่แนใจว่าข้อความวัดตรงจุดประสงค์
 -1 หมายถึง แนใจว่าข้อความวัดไม่ตรงจุดประสงค์

รายการประเมิน	ข้อความที่	ผลการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
		-1	0	1	
1.ด้านความรับผิดชอบ	1. ปฏิบัติตามข้อตกลง				
	2. ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ				
	3. การช่วยเหลือตนเองในการทำกิจกรรม				
	4. การดูแลรักษาของเล่นของใช้				
	5. เล่นของเล่นอย่างระมัดระวัง				
2. ด้านการตรงต่อเวลา	6. ทำกิจกรรมตามขั้นตอนในเวลาที่กำหนด				
	7. มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม				
	8. หยุดทำกิจกรรมเมื่อได้ยินสัญญาณ				
	9. เก็บของทันทีที่เลิกทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด				
	10. เก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย				
3. ด้านการควบคุมตนเอง	11. รอคอยตามลำดับ ก่อน-หลัง				
	12. ขออนุญาตก่อนเข้าและออกจากห้องเรียน				
	13. ไม่เล่นรุนแรงหรือส่งเสียงดัง				
	14. ไม่แย่งของเล่นกับเพื่อน				
	15. ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้โดยไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง				

ตารางผลรวมคะแนนความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญต่อแบบวัดการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
6	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
7	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
8	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
9	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
10	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
11	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
12	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
13	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
14	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
15	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางภัสสินดา กุลแก้ว
วัน เดือน ปีเกิด	25 กันยายน 2523
สถานที่เกิด	อำเภอธาดูปนอม จังหวัดนครพนม
ประวัติการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (การศึกษาปฐมวัย) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม พ.ศ. 2546
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวัดห้วยทองหลาง อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
ตำแหน่ง	ครูผู้ช่วย

